

Gemeente Boxtel

Implementatiedocumenten ten behoeve van het archeologiebeleid

Gemeente Boxtel

Implementatiedocumenten ten behoeve van het archeologiebeleid

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Boxtel

Mede financieel mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Brabant.

Contactpersoon: dhr. H. Heling

Auteur: drs. A.E.M. Van de Water en drs. F.P. Kortlang

Titel: Gemeente Boxtel. Implementatiedocumenten ten behoeve van het archeologiebeleid.

Rapportnr.: ArchAeO-rapport 1111

Omslagfoto: Uitsnede van de historische kaart van Hendrik Verhees ca. 1800

versie: 23 april 2013

ArchAeO, Archeologische Advisering en Ondersteuning

Rapelenburglaan 9

5654 AP Eindhoven

www.archaeo.nl

© 2013 ArchAeO

Inhoudopgave

Inhoudopgave	5
Inleiding.....	6
Juridische verankering van het archeologiebeleid	7
Centraal aanspreekpunt voor AMZ-taken en mandatering.....	8
Selectiebesluit en archeologische expertise.....	9
Maatwerk ten behoeve van historische bodemroeringen	10
Maatwerk bij aanbesteding en uitvoering.....	10
Flankerend beleid / archeologievrijwilligers	12
Actualiseren van het archeologiebeleid	12
Implementatiedocument 1a: Bestemmingsplanregels Waarde-Archeologie Buitengebied Boxtel 2011.....	15
Implementatiedocument 1.b: Standaard-bestemmingsplanregels voor het binnenstedelijk gebied.	21
Implementatiedocument 2a: Archeologische monumentenzorg in de gemeente, deel buitengebied: een stroomdiagram.	29
Implementatiedocument 2b: Archeologische monumentenzorg in de gemeente, deel binnenstedelijk gebied: een stroomdiagram.....	41
Implementatiedocument 3: Publieksfolder	53
Implementatiedocument 4: Standaardrichtlijnen archeologisch onderzoek en bijhorende rapportage(s).	57
Implementatiedocument 5: Standaardrichtlijnen esdekdicteonderzoek en bijhorende rapportage(s) in het buitengebied.....	65
Implementatiedocument nr. 6: Sjabloon programma van eisen voor proefsleuven	73
Implementatiedocument nr. 7: Actualisatie van de gemeentelijke archeologische beleidskaart.....	79

Inleiding

De gemeente Boxtel heeft gekozen voor een eigen gemeentelijk archeologiebeleid. In de *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel. De implementatie van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in het gemeentelijke beleid. (ArchAeO-Rapport 1101)* worden de beleidsuitgangspunten en hun achtergronden beschreven. In hoofdlijnen komt het erop neer dat bij ruimtelijke initiatieven die tot bodemverstoring leiden archeologisch (inventariserend) onderzoek noodzakelijk is in gebieden met een middelhoge of hoge archeologische verwachtingswaarde en in gebieden met bekende archeologisch resten (de zogenaamde archeologische terreinen). Een onderzoeksverplichting geldt als de oppervlakte van de bodemverstorende ingreep groter is dan een voor de gebieden vastgestelde ondergrens én indien de verstoring ook dieper reikt dan 0,5 m beneden maaiveld voor het buitengebied en dieper dan 0,4 m beneden maaiveld voor het overige gebied van de gemeente Boxtel (binnenstedelijk gebied, zijnde onder andere de kernen en de industriegebieden). Regulier grondgebruik wordt daarmee vrijgesteld van de onderzoeksverplichting. De verplichting tot het uitvoeren van onderzoek en de daaruit voortvloeiende kosten worden (wettelijk) neergelegd bij de initiatiefnemer van een plan.

Het formuleren en vaststellen van het archeologiebeleid is echter maar een begin. Het dient neer te dalen in de praktijk en door allen (zowel het ambtelijk apparaat, als de burger) gedragen en ondersteund te worden. Daartoe is een aantal implementatiedocumenten opgesteld die als doel hebben een praktische handreiking te geven voor de uitvoering van het beleid. Zij zijn in deze notitie nader uitgewerkt. De implementatiedocumenten zijn zowel analoog als digitaal beschikbaar. Met deze documenten in huis is de gemeente in staat om op verantwoorde wijze een archeologiebeleid te implementeren dat een juiste balans weet te vinden tussen een goede omgang met het archeologisch erfgoed en andere maatschappelijke belangen die bij planontwikkelingen moeten worden gewogen.

De bijgevoegde implementatiedocumenten zijn:

1. a. Bestemmingsplanregels buitengebied zoals opgenomen in het bestemmingsplan Buitengebied 2011
1. b. Standaard-bestemmingsplanregels voor het binnenstedelijk gebied
2. a. Werking AMZ binnen de gemeente, onderdeel buitengebied: een stroomdiagram
2. b. Werking AMZ binnen de gemeente, onderdeel binnenstedelijk gebied: een stroomdiagram
3. Publieksfolder
4. Richtlijnen voor archeologisch vooronderzoek
5. Richtlijnen voor het onderzoek naar de dikte van het esdek
6. Sjabloon voor PvE proefsleuven / proefsleuven met doorstart
7. Richtlijnen voor actualisering beleidskaart archeologie

Juridische verankering van het archeologiebeleid

Sinds 1 september 2007 is de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. In deze herziening van de Monumentenwet 1988 zijn - ter voorkoming dat de bodem van ons land verandert in een 'cultuurhistorische woestijn' - de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta (1992) voor Nederland nader uitgewerkt. De belangrijkste veranderingen betreffen:

- Het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden in de bodem;
- De kosten van archeologische werkzaamheden komen in principe voor rekening van de initiatiefnemer van bodemverstorende activiteiten (veroorzakerprincipe);
- De archeologische monumentenzorg wordt een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijke orderingsproces.

In het nieuwe bestel wordt een grotere verantwoordelijkheid en een sturende rol neergelegd bij de gemeentelijke overheid, niet in de laatste plaats omdat ook de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) op 1 juli 2008 en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) op 1 oktober 2010 van kracht zijn geworden.

Met deze beleidsuitvoering komt een aantal nieuwe taken op de gemeenten af:

1. De archeologische en cultuurhistorische waarden dienen op verantwoorde wijze te worden geïntegreerd in het ruimtelijke beleid. Centraal instrument hierbij is het bestemmingsplan met de regels voor de dubbelstemming Waarde-Archeologie en de verbeelding. (implementatiedocument nr. 1a en 1b)
2. Bij het voorbereiden van projecten kan de noodzaak bestaan om een milieu-effect-rapport (MER) op te stellen, bijvoorbeeld bij projecten die een grotere oppervlakte beslaan dan 1 ha. De archeologische component vormt dan altijd een onderdeel van de MER waarbij de resultaten van een bureau-onderzoek, dan wel quickscan opgenomen wordt. Afhankelijk van de mate van concreetheid van de voorgenomen plannen worden de resultaten van uitgevoerde waarderende onderzoeken (proefsleuven) eveneens in de MER opgenomen.
3. Het archeologische belang dient tevens bij het verlenen van omgevingsvergunningen aan de orde te komen.

Met de invoering van de Wamz, de Wro en de Wabo heeft de archeologie binnen gemeenten niet langer een vrijblijvend karakter. Het is dan ook van het groot belang dat:

- Alle betrokkenen binnen de gemeentelijke organisatie op de hoogte zijn van het gemeentelijk archeologiebeleid en de eisen die dit met zich meebrengt ten aanzien van ruimtelijke ingrepen;
- Er op gemeentelijk niveau nauwe afstemming en heldere werkafspraken worden gemaakt tussen de afdelingen die de ruimtelijke ontwikkeling, handhaving en vergunningverlening voorbereiden. Hetzelfde geldt voor de afdelingen die (ook kleinschalige) bodemverstorende ingrepen plegen (voor bijvoorbeeld beheer van openbare ruimte);
- Inwoners en (andere) potentiële bodemverstoorders helder en eenduidig worden geïnformeerd over het gemeentelijke archeologiebeleid. Dat wil zeggen de vastgestelde eisen op het gebied van de archeologische monumentenzorg (AMZ), het

veroorzakerprincipe (de verstoorder betaalt de kosten van vooronderzoek en opgraving), eventuele gemeentelijke bijdrageregelingen, e.d.

- Resultaten van archeologisch onderzoek beschikbaar komen voor het publiek c.q. de inwoners van de gemeente.

Daarnaast heeft de gemeente Boxtel een eigen erfgoedverordening (Erfgoedverordening Boxtel 2010). Hierin zijn de gemeentelijke beleidsuitgangspunten met betrekking tot archeologie eveneens opgenomen. Daar waar bestemmingsplannen nog geen regels hebben opgenomen om het archeologische erfgoed op een correcte wijze te beschermen, treedt de erfgoedverordening in werking.

Centraal aanspreekpunt voor AMZ-taken en mandatering

Het archeologisch taakveld is in de gemeente ondergebracht bij de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling. Deze heeft de opdracht de gemeentelijke AMZ verder te ontwikkelen en in nauw overleg met de andere afdelingen planprocedures op te nemen, de uitvoering van de benodigde archeologische werkzaamheden in ruimtelijke projecten voor te bereiden en te begeleiden en de selectiebesluiten voor te bereiden.

Aangezien in de Wamz de term 'selectiebesluit' niet voorkomt, is ook niet bepaald wie binnen de gemeente bevoegd is om selectiebesluiten te nemen. Een selectiebesluit heeft alleen juridische betekenis wanneer het is genomen op grond van een wel bestaande wettelijke bevoegdheid, zoals de bevoegdheid om aan een vergunning voorwaarden te verbinden of om een vergunning te verlenen of te weigeren. Deze bevoegdheid is toegekend aan het college van Burgemeester en Wethouders. Zij vormen dan ook in het kader van de archeologische monumentenzorg het bevoegd gezag.

De Wamz en de implementatie van het gemeentelijke AMZ-beleid heeft naast de werkbelasting en verantwoordelijkheid voor de beleidsmedewerker ook consequenties voor verschillende andere afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie:

- Incalculeren van archeologische risico's bij de aan- en verkoop van gemeentelijke gronden;
- Inpassing van archeologisch waardevolle elementen in het landelijk gebied;
- De digitale verspreiding en het up-to-date houden van de archeologische beleidskaart;
- Het opnemen van archeologische voorwaarden in vergunningverleningsprocedures;
- Afstemming van AMZ-beleid met andere beleidsvelden, met name op het gebied van integraal cultuurbeleid en de relatie met recreatie, educatie en toerisme;
- Integratie van het AMZ-beleid in het algemene voorlichtingsbeleid van de gemeente.

Dit kan bijvoorbeeld via de gemeentelijke website, brochures, etc.

Voor de betrokken afdelingen zijn twee stappenplannen (één voor initiatieven in het buitengebied en één voor initiatieven in het binnenstedelijk gebied) opgesteld om interne procedures en wederzijdse informatievoorziening op het gebied van de archeologische monumentenzorg verder vast te leggen bij:

- Vergunningsprocedures (Wabo-toets/intake en Wabo-vergunning);

- Het opstellen van structuurplannen of –visies, bestemmingsplannen en projectafwijkingsbesluiten;
- De werking van de cyclus van de archeologische monumentenzorg.

(implementatiedocument nr. 2a en 2b)

Selectiebesluit en archeologische expertise

Bij ruimtelijke planvorming en ingrepen kan de nieuwe archeologiewetgeving en de beleidsmatige vertaling ervan door de gemeente consequenties hebben. Niet alleen voor de gemeente zelf, maar ook voor grondeigenaren en grondgebruikers, plannenmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen. Gezien de mogelijke consequenties die aan archeologische selectiebesluiten verbonden kunnen zijn, is het van groot belang dat dit soort besluiten op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand komen.

Een selectiebesluit geeft aan hoe met archeologische waarden bij projecten omgegaan moet worden en gaat dan ook vooraf aan de het maken van definitieve keuzes. Een goed selectiebesluit bestaat dan ook uit de volgende onderdelen:

1. Duidelijke omschrijving van de geplande ingrepen en de te volgen Wro-procedure
2. Duidelijke omschrijving van het onderzoek: ligging, onderzoekende instantie, korte beschrijving van de resultaten en advies voor vervolgonderzoek;
3. Inhoudelijke beoordeling van het onderzoek uitgevoerd door de archeologisch deskundige van de gemeente of diens externe adviseur;
4. bijlage: onderzoeksrapport(en) en beoordelingen;
5. Voorstel tot vervolgstappen. Dit besluit kan inhouden dat:
 - Bij de voorgenomen werkzaamheden geen rekening hoeft te worden gehouden met archeologische waarden (bijvoorbeeld omdat deze er simpelweg niet zijn);
 - Het voorgenomen werk niet mag worden uitgevoerd (de vergunning voor de werkzaamheden wordt geweigerd);
 - Het uitvoeren van de werkzaamheden alleen mag plaatsvinden wanneer de uitvoerders zich houden aan bepaalde verplichtingen; deze verplichtingen worden dan opgenomen in voorschriften die aan de vergunning of ontheffing worden verbonden. Hierbij kan gedacht worden aan: opgraven, archeologisch begeleiden van de graafwerkzaamheden of fysiek behoud *in situ* door planaanpassing.
6. Wijze van bekendmaking en bijhorende juridische procedure (mogelijkheden van bezwaar en beroep).

Een archeologisch selectiebesluit is niet zelfstandig vatbaar voor bezwaar/inspraak en beroep. Op het moment dat het selectiebesluit onderdeel vormt van een RO-procedure kan er wel bezwaar/inspraak en beroep aangetekend worden. Maar dan is de RO-procedure vatbaar voor bezwaar/inspraak en beroep vanwege de vergunning of BP waarbij tegelijk ook het selectiebesluit aangekaart worden (alsook eventueel alle andere sectorale belangen).

In dat kader wordt ook gewezen op het belang van een goede voorlichting over de consequenties van het gemeentelijk AMZ-beleid aan potentiële bodemverstoorders in en buiten de gemeente (implementatiedocument nr. 3).

Op basis van een stappenplan met duidelijk omschreven actoren en handelingen, een archeologieproof bestemmingsplan en een aantal (minimale) richtlijnen voor archeologisch onderzoek (implementatiedocument nr. 4) kan de AMZ-procedure opgestart en begeleid worden door de gemeentelijk beleidsmedewerker verantwoordelijk voor het taakveld archeologie. Voor selectie en waardering, alsmede inhoudelijke ondersteuning kan desgewenst een beroep gedaan worden op externe expertise. Momenteel wordt gebruik gemaakt van de diensten van een senior-archeoloog. Om de continuïteit en kwaliteit van het gemeentelijke beleid te garanderen, wordt bekeken of voor een dergelijke vorm van samenwerking een meerjarige overeenkomst voor levering van archeologische diensten afgesloten kan worden.

Maatwerk ten behoeve van historische bodemroeringen

In het verleden kan de bodem diep(er) geroerd zijn, waardoor archeologische resten nu niet meer *in situ* aanwezig zijn en waardoor de opgenomen verwachting op de waarde- en verwachtingskaarten niet meer correct is.

Indien een initiatiefnemer van mening is dat dit uitgangspunt voor zijn/haar perceel/percelen van toepassing is, kan dit bij de gemeente aangekaart worden. Hiertoe dient de initiatiefnemer schriftelijke bewijsvoering te overleggen waaruit duidelijk blijkt dat de bodem op de betreffende percelen tot onder het verwachte archeologische niveau verstoord is. Na beoordeling van de overlegde bewijsvoering kan de gemeente besluiten dat:

- a. Een vergunning wel of niet nodig is;
- b. Archeologisch onderzoek wel of niet noodzakelijk is;
- c. De archeologische waarde van het perceel (of meerdere percelen) gewijzigd wordt.

Indien schriftelijke bewijsvoering ontbreekt, kan een initiatiefnemer een esdekdikteonderzoek laten uitvoeren door een onafhankelijk deskundige. Een dergelijk esdekdikteonderzoek kan tevens uitgevoerd worden indien een initiatiefnemer van mening is dat zijn gewenste activiteit binnen het afdekkende esdek (akkerdek) blijft. Voor dit onafhankelijk onderzoek zijn minimale richtlijnen voor het onderzoek opgesteld (implementatiedocument nr. 5).

Maatwerk bij aanbesteding en uitvoering

Archeologie blijft uiteindelijk maatwerk. Archeologische sporen die over het hoofd zijn gezien, gaan ongezien verloren of kunnen alleen via een vaak kostbare last-minute reddingsoperatie worden gedocumenteerd. Bovendien kan een slecht uitgevoerd AMZ-proces leiden tot discussie en stagnatie in de planprocedure en het vergunningentraject. Een dergelijke situatie verkleint tevens de kans op succesvolle inpassing van archeologische waarden als hiervoor zou worden

gekozen. Door de tijdsdruk is een onvoorziene (en kostbare) opgraving vaak dan nog de enige mogelijkheid die overblijft. Een goed uitgevoerd AMZ-proces is dus van belang voor alle partijen *en* voor het bodemarchief.

De gemeente acht het daarom noodzakelijk om bij nieuw op te starten inrichtingsprojecten de noodzakelijke archeologische werkzaamheden van meet af aan op te nemen in de projectdefinitie, -scope en -begroting. Bij het uitbesteden van uitvoerende archeologische werkzaamheden stelt de gemeente zich op als goed opdrachtgever. De opdrachtverantwoordelijke draagt in dat geval zorg voor de vastlegging van het werk in een Plan van Aanpak (PvA) of een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen (PvE). Voor archeologische opgravingen en booronderzoeken is een PvE respectievelijk PvA altijd verplicht. Dat geldt ook wanneer de gemeente de werkzaamheden in eigen beheer uitvoert. Indien de gemeente (mede)initiatiefnemer is, wordt geadviseerd hieraan een financiële raming toe te voegen.

Voor vrijwel alle archeologische werkzaamheden bij zowel gemeentelijke als niet-gemeentelijke projecten gelden de volgende algemene uitgangspunten:

- Er wordt gewerkt met bedrijven en instellingen die vergund zijn voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek en werken volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA);
- Uitvoeren of uitbesteden van archeologische werkzaamheden gebeurt op basis van een Plan van Aanpak (PvA, bij booronderzoek) of door de gemeente goedgekeurd Programma van Eisen (PvE, bij gravend onderzoek). Hierin zijn de kwalitatief-inhoudelijke eisen verwoord (implementatiedocument nr. 6);
- Uitgangspunt bij gravend onderzoek is het uitvoeren van proefsleuvenonderzoek (eventueel gevolgd door een opgraving). Archeologische begeleidingen worden enkel ingezet indien het niet anders kan (bijvoorbeeld omdat er nog bebouwing of bodemverontreiniging aanwezig is of omdat het een openbare ruimte betreft die slechts een heel beperkte tijd afgesloten mag/kan worden). Reden om voor deze algemene aanpak te kiezen is meervoudig:
 - Een begeleiding is doorgaans altijd duurder;
 - De resultaten van een begeleiding vertellen enkel iets over het begeleidde gedeelte en zelden iets voor het gehele plangebied;
 - Mochten onverhoopt bijzondere resten aangetroffen worden tijdens een begeleiding, dan worden de werkzaamheden stilgelegd met vertragingen en eventuele schadeclaims tot gevolg.
- In de verschillende fasen van het archeologisch werk wordt bij voorkeur toezicht gehouden op de uitvoering door een senior (advies) archeoloog en waar nodig geëvalueerd en bijgestuurd;
- Zo mogelijk wordt bij gemeentelijke projecten de inbreng en participatie van lokale deskundigheid (amateurarcheologen, historische verenigingen, e.d.) als voorwaarde in de opdrachtverlening (en het PvE) meegenomen;
- De gemeente speelt een actieve rol bij het uitdragen van de onderzoeksresultaten, zowel aan de archeologische vakwereld als aan de inwoners van de gemeente en belangstellenden.

- Bij de aanbesteding van archeologische werkzaamheden ten behoeve van gemeentelijke projecten gelden dezelfde (gemeentelijke of Europese) aanbestedingsregels als voor andere overheidsopdrachten. Archeologische onderzoeken dienen te worden beschouwd als een dienst (dus geen werk!);

Een van de vaak terugkerende zaken binnen de gemeente Boxtel betreft het saneren van gebieden met zinkassen. Ook voor deze activiteiten wordt te allen tijde maatwerk geleverd. Indien milieutechnisch onderzoek aantoont dat de vervuiling zich enkel in de bouwvoor bevindt, kan de vervuilde bouwvoor afgegraven worden en verwijderd. Vervolgens kan regulier archeologisch onderzoek uitgevoerd worden (bijv. booronderzoek of proefsleuvenonderzoek). Indien de vervuiling ook uitgespoeld is in dieper liggende bodemlagen, dan dient de sanering uitgevoerd te worden tezamen met een archeologische begeleiding. De feitelijke werkwijze wordt steeds in een op de locatie gericht PvE vastgelegd.

Flankerend beleid / archeologievrijwilligers

Binnen de gemeente Boxtel zijn op dit moment enkele archeologievrijwilligers actief. Het ontwikkelen van een gemeente overkoepelend flankerend beleid is dan ook niet mogelijk. Desondanks wordt de betrokkenheid van vrijwilligers bij de uitvoering van professionele archeologische onderzoeken toegejuicht. Hiertoe wordt er op toegekeken dat waar mogelijk de participatie van vrijwilligers wordt meegenomen in de programma's van eisen die ten grondslag liggen aan archeologisch onderzoek en die door het bevoegd gezag (doorgaans de gemeente) goedgekeurd worden. Daarnaast kan de gemeente bij ieder gemeentelijk project wat conform het gemeentelijk archeologiebeleid niet-onderzoeksplichtig is, de afweging maken of een begeleiding van lokale amateurarcheologen zinvol is.

Actualiseren van het archeologiebeleid

De gemeentelijke beleidskaart archeologie is gebaseerd op de door RAAP Archeologisch Adviesbureau opgestelde verwachtingenkaart met bijhorende rapportage. Deze verwachtingenkaart is echter een weergave van alle verzamelde informatie en kennis tot op moment van samenstellen van de kaart (2009). Archeologisch onderzoek staat echter niet stil. Steeds worden onderzoeken uitgevoerd waarover besluiten genomen worden en nu en dan worden door amateurarcheologen nog nieuwe vondsten aangetroffen. Deze nieuwe informatie is van wezenlijk belang voor het gemeentelijke beleid. Het kan er namelijk toe leiden dat bepaalde gebieden vrijgesteld kunnen worden of dat verwachtingswaarden (naar boven of naar beneden) bijgesteld moeten worden.

Om het gemeentelijk beleid dus adequaat aan te passen en de onderliggende kaarten up-to-date te houden, is een jaarlijkse aanvulling noodzakelijk. Vanuit oogpunt van efficiëntie kan door het regelmatig bijhouden van een aantal variabelen per onderzoek en het digitaal

verzamelen van de onderzoeksrapporten, met beperkte tijd en middelen deze aanvulling uitgevoerd worden. (implementatiedocument nr. 7) Tevens kunnen de onderzoeksrapporten jaarlijks digitaal beschikbaar gesteld worden aan de werkgroep van de Buxtelse amateurarcheologen.

Implementatiedocument 1a: Bestemmingsplanregels Waarde-Archeologie Buitengebied Boxtel 2011.

Artikel 30 Waarde - Archeologie - Categorie 2

30.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie - Categorie 2' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemmingen, mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de in de grond aanwezige of te verwachten archeologische waarden.

30.2 Bouwregels

30.2.1 Omgevingsvergunning

- a. De aanvrager van een omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk die betrekking heeft op de voor 'Waarde - Archeologie - Categorie 2' aangewezen gronden, legt een rapport over op basis van de in de beroepsgroep geldende norm waarin de archeologische waarden van het terrein, dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord, in voldoende mate is vastgesteld;
- b. Een onderzoek als bedoeld onder a is niet vereist indien naar oordeel van het bevoegd gezag de archeologische waarde van het terrein in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld;
- c. Een onderzoek als bedoeld onder a is ook niet vereist indien door het overleggen van een overeenkomstig de eisen van het bevoegd gezag uitgevoerd onderzoek blijkt dat de verstoringsdiepte van de bouwactiviteit minder diep reikt dan de esdekdiepte;
- d. Het bevoegde gezag verleent de vergunning indien naar zijn oordeel genoegzaam blijkt dat:
 1. er geen archeologische waarden aanwezig zijn;
 2. de betreffende archeologische waarden door de ingreep niet of niet onevenredig worden geschaad;
 3. de verstoringsdiepte minder diep reikt dan de esdekdiepte;
 4. schade door bouwactiviteiten kan worden voorkomen of zoveel mogelijk kan worden beperkt door het in acht nemen van aan de omgevingsvergunning verbonden voorschriften.

30.2.2 Voorschriften omgevingsvergunning voor het bouwen

- a. In de situatie als bedoeld in 30.2.1 onder d kan het bevoegd gezag de volgende voorschriften aan de omgevingsvergunning verbinden:
 1. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor de archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
 2. de verplichting tot het doen uitvoeren van opgravingen;
 3. de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan een door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

- b. Indien het bepaalde onder a sub 3 van toepassing is, worden aan de omgevingsvergunning voorschriften verbonden omtrent de gevolgen van vondsten die worden gedaan tijdens de uitvoering van bouwwerkzaamheden.

30.2.3 Uitzonderingen

Het bepaalde in 30.2.1 en 30.2.2 is niet van toepassing indien de aanvraag betrekking heeft op:

- a. een bouwwerk met een bruto oppervlakte van ten hoogste 50 m²;
- b. en bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 50 cm onder maaiveld en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst;
- c. een bouwwerk dat uitsluitend voor archeologisch onderzoek is bestemd met een bouwhoogte tot 3 meter;
- d. een bouwwerk binnen de bestemmingen 'Agrarisch - Agrarisch bedrijf', 'Agrarisch - Glastuinbouw', 'Bedrijf', 'Bedrijf - Nutsvoorziening', 'Bedrijf - Verkoop punt motorbrandstoffen', 'Bedrijf - Waterzuiveringsinstallatie', 'Horeca', 'Maatschappelijk', 'Recreatie - Dagrecreatie', 'Recreatie - Verblijfsrecreatie', 'Recreatie - Volkstuin', 'Sport', 'Sport - Manege' en 'Wonen';
- e. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van inwerkingtreding van dit bestemmingsplan;
- f. mogen worden uitgevoerd kracht een reeds verleende vergunning.

30.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

30.3.1 Verbod

Het is verboden om op of in de voor 'Waarde - Archeologie - Categorie 2' aangewezen gronden, zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning, de volgende werkzaamheden of werken, niet zijnde bouwwerken uit te voeren:

- a. grondwerkzaamheden, zoals het afgraven, ophogen, vergraven, egaliseren, diepploegen en -woelen van gronden;
- b. het indrijven van voorwerpen in de grond zoals heipalen, damwanden, boor- en pompputten;
- c. waterhuishoudkundige ingrepen zoals het aanbrengen van onderbemaling;
- d. het aanleggen van dammen en stuwen en het aanbrengen van oeverbeschoeiing;
- e. het aanleggen, dempen of wijzigen (zoals het verbreden, verdiepen, wijzigen van oevers en profiel) van sloten, greppels, watergangen en overige waterpartijen;
- f. het aanbrengen van beplanting;
- g. het rooien van diepwortelende beplantingen voor zover daarbij stobben worden verwijderd;
- h. het omzetten van gras of akkerland in een teelt waarbij bodemvolume wordt afgevoerd waartoe gerekend worden teelt van houtgewas met agrarische productiefunctie, graszodenteelt en siergewassenteelt;
- i. het aanleggen en/of verharderen van wegen, paden, parkeerterreinen of het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- j. het aanbrengen van ondergrondse transport- energie of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur, waarbij de breedte van de grondwerken meer dan 0,50 m bedragen;

- k. het slopen van gebouwen en verwijderen van funderingen, waarbij grondroering plaatsvindt;
- l. het afplaggen van heide- of natuurgebieden.

30.3.2 Uitzonderingen

- a. Het bepaalde in 30.3.1, uitgezonderd onder l, is niet van toepassing indien de werkzaamheden of werken:
 - 1. maximaal 0,50 meter diep reiken ten opzichte van het maaiveld en een verstoringsoppervlakte hebben van ten hoogste 50 m²;
 - 2. ten dienste staan van archeologisch onderzoek en het doen van opgravingen, mits verricht door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan een door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties;
 - 3. het normale beheer en onderhoud betreffen, met inbegrip van onderhoud- en vervangingswerkzaamheden van bestaande riolen, bestratingen, beplantingen en binnen bestaande tracés van kabels en leidingen;
 - 4. het normale agrarisch gebruik betreffen waaronder worden verstaan grondbewerkingen ten dienste van agrarisch gebruik mits de bodem tot niet meer dan een diepte van 0,50 meter onder maaiveld wordt geroerd;
 - 5. het aanleggen van een drainagestelsel en beregeningsinstallatie betreffen waarbij de verstoringsoppervlakte van het perceel per saldo gering is;
 - 6. plaatsvinden binnen een afstand van maximaal 2,5 meter uit een bestaande fundering van een bestaand bouwwerk;
 - 7. plaatsvinden binnen de bestemmingen 'Agrarisch - Agrarisch bedrijf', 'Agrarisch - Glastuinbouw', 'Bedrijf', 'Bedrijf - Nutsvoorziening', 'Bedrijf - Verkoop punt motorbrandstoffen', 'Bedrijf - Waterzuiveringsinstallatie', 'Horeca', 'Maatschappelijk', 'Recreatie - Dagrecreatie', 'Recreatie - Verblijfsrecreatie', 'Recreatie - Volkstuin', 'Sport', 'Sport - Manege' en 'Wonen';
 - 8. in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van dit plan of uitgevoerd kunnen worden op grond van een voor dat tijdstip aangevraagde of verleende vergunning.
- b. Het verbod als bedoeld in 30.3.1 is ook niet van toepassing indien:
 - 1. de werkzaamheden vooraf bij het bevoegd gezag zijn gemeld, voorzien van een overeenkomstig de eisen van het bevoegd gezag uitgevoerd onafhankelijk onderzoek waaruit blijkt dat de verstoringsdiepte van de werkzaamheden of werken minder diep reikt dan de eskediepte, en voorzien van een verklaring dat in het geval van teelten zoals bedoeld onder 30.3.1 onder h het afgevoerde bodemvolume weer wordt aangevuld waarop het bevoegd gezag op basis van deze melding voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden schriftelijk te kennen heeft gegeven dat voor de betreffende werkzaamheden geen omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden is vereist;
 - 2. de werkzaamheden vooraf bij het bevoegd gezag zijn gemeld, voorzien van een schriftelijke verklaring met bewijsmateriaal waarbij wordt aangetoond dat de grond reeds dieper is geroerd dan de voorgestelde bewerkingsdiepte en voorzien van een verklaring dat in het geval van teelten zoals bedoeld onder 30.3.1 onder h het afgevoerde bodemvolume

weer wordt aangevuld waarop het bevoegd gezag op basis van deze melding voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden schriftelijk te kennen heeft gegeven dat voor de betreffende werkzaamheden geen omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden is vereist.

30.3.3 Rapport en toelaatbaarheid

- a. De aanvrager van een omgevingsvergunning voor werken of werkzaamheden als bedoeld in 30.3.1 die betrekking heeft op de voor 'Waarde - Archeologie - Categorie 2' aangewezen gronden, legt een rapport over waarin de archeologische waarden van het terrein, dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord, in voldoende mate is vastgesteld;
- b. een onderzoek als bedoeld onder a is niet vereist indien naar oordeel van het bevoegd gezag de archeologische waarde van het terrein in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld;
- c. Het bevoegde gezag verleent de vergunning indien naar zijn oordeel uit het rapport als bedoeld onder a genoegzaam blijkt dat:
 1. er geen archeologische waarden aanwezig zijn;
 2. de betreffende archeologische waarden door de ingreep niet of niet onevenredig worden geschaad;
 3. schade door bouwactiviteiten kan worden voorkomen of zoveel mogelijk kan worden beperkt door het in acht nemen van aan de omgevingsvergunning verbonden voorschriften.

30.3.4 Voorschriften omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden

- a. In de situatie als bedoeld in 30.3.3 onder c. kan het bevoegd gezag de volgende voorschriften aan de omgevingsvergunning verbinden:
 1. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor de archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
 2. de verplichting tot het doen uitvoeren van opgravingen;
 3. de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan een door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.
- b. Indien het bepaalde onder a sub 3 van toepassing is, worden aan de omgevingsvergunning voorschriften verbonden omtrent de gevolgen van vondsten die worden gedaan tijdens de uitvoering van bouwwerkzaamheden.

30.4 Wijzigingsbevoegdheid

30.4.1 Wijziging

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd de bestemming 'Waarde - Archeologie - Categorie 2' te wijzigen door de voor 'Waarde - Archeologie - Categorie 2' aangewezen gronden die, bij wijze van dubbelbestemming, bestemd zijn voor bescherming en veiligstelling van archeologische waarden te wijzigen of geheel of gedeeltelijk van de verbeelding te verwijderen, onder de voorwaarden dat:

- a. uit nader archeologisch onderzoek is gebleken, dat ter plaatse geen archeologische waarden aanwezig zijn of zich op een andere plaats bevinden;

- b. het op grond van nader archeologisch onderzoek niet meer noodzakelijk wordt geacht dat het bestemmingsplan ter plaatse in bescherming en veiligstelling van archeologische waarde voorziet.

Artikel 31 Waarde - Archeologie - Categorie 3

Idem aan regels van artikel 32 met als enige verschil de oppervlaktemaat zoals die is opgenomen in 30.2.3.a en 30.3.2.a. Ten aanzien van artikel 31 Waarde – Archeologie – Categorie 3 is de oppervlaktemaat 125 m².

Artikel 32 Waarde - Archeologie - Categorie 4

Idem aan regels van artikel 32 met als enige verschil de oppervlaktemaat zoals die is opgenomen in 30.2.3.a en 30.3.2.a. Ten aanzien van artikel 32 Waarde – Archeologie – Categorie 4 is de oppervlaktemaat 500 m².

Artikel 52 Algemene wijzigingsregels

52.3 Toevoegen dubbelbestemming Waarde - Archeologie

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd aan gronden de dubbelstemming 'Waarde - Archeologie - Categorie 2', 'Waarde - Archeologie - Categorie 3' of 'Waarde - Archeologie - Categorie 4 ' toe te kennen, onder de voorwaarde dat uit archeologisch onderzoek blijkt dat op de betreffende gronden archeologische waarden aanwezig zijn die deze bescherming behoeven.

Implementatiedocument 1.b: Standaard-bestemmingsplanregels voor het binnenstedelijk gebied.

Toelichting op het document

Indien een bestemmingsplan met in acht name van de onderstaande uitgangspunten tot stand is gekomen (we spreken in dat verband van een 'Malta-proof' bestemmingsplan), kan de gemeente van de aanvrager ('de veroorzaker') van een omgevingsvergunning verlangen dat archeologisch vooronderzoek wordt verricht. De gemeente geeft via standaard richtlijnen of een -door de initiatiefnemer geïnitieerd, doch door de gemeente goedgekeurd- Programma van Eisen (PvE) aan hoe dat onderzoek dient te worden uitgevoerd. De kosten daarvan komen voor rekening van de aanvrager (het veroorzakerprincipe). Het staat de opdrachtgever vervolgens vrij om voor de uitvoering van archeologisch onderzoek zelf een keuze maken uit (erkende) aanbieders op de archeologische markt.

Uitgangspunten:

1. De gemeente houdt bij de vaststelling van bestemmingsplannen rekening met de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden en verwachtingen.
2. De op de verbeelding opgenomen archeologische terreinen worden gekoppeld aan bouwregels en een vergunning.
3. In de toelichting op de bestemmingsplanregels wordt aangegeven waarom de aangewezen terreinen vanuit archeologisch oogpunt bescherming verdienen. Hier ligt een belangrijke relatie met het archeologiebeleid zoals geformuleerd in de gemeentelijke nota archeologie.
4. In de bestemmingsplanregels wordt vastgelegd welke gevolgen de gemeente verbindt aan de aanwezigheid van archeologische waarden of verwachtingen bij geplande bouwactiviteiten of andere bodemverstorende activiteiten. Die gevolgen kunnen zeer uiteenlopend zijn, variërend van 'geen gevolgen voor bouwen' via 'eerst onderzoeken, dan bouwen' tot en met 'geen bodemverstoring, maar behoud in de bodem'.
5. De voorwaarden voor het verlenen van een vergunning worden hierop aangepast.
6. Indien de gemeente bij de voorbereiding van een bestemmingsplan kosten moet maken ten behoeve van archeologisch (voor)onderzoek, kan zij die kosten onder bepaalde condities verhalen in het kader van de grondexploitatie.

Gebruik definities en planregels

Onderstaande definities en planregels zijn slechts eenmaal opgenomen. Teneinde de verschillende archeologische beleidscategorieën op een juridisch correcte wijze in een verbeelding en het bestemmingsplan op te nemen, dient voor elke binnen het plangebied aanwezige archeologische beleidscategorie een artikel dubbelbestemming Waarde-Archeologie opgenomen te worden. Hierbij dienen artikelen 2.3.a en 3.2.a.a telkens aangepast te worden aan de oppervlakteondergrens die bij de betreffende categorie en dus artikel dubbelbestemming Waarde-Archeologie [nr] behoort.

Diepte-ondergrens

Op de meeste plaatsen zijn archeologisch relevante woonlagen opgenomen in de (recente) bouwvoor (voor zover geen sprake is van bijvoorbeeld heide- bos-, of stuifzandgebieden). De bouwvoor heeft gemiddeld een dikte van 0,3 tot 0,5 m waaronder een eerste archeologisch sporenveld bij een opgraving zichtbaar kan worden. Vanuit archeologisch perspectief zou een algemene vrijstelling van 0,3 m beneden maaiveld (-MV) misschien te verkiezen zijn. Een dergelijke beperking is echter maatschappelijk moeilijk uitvoerbaar (ook niet controleerbaar of te handhaven) en zou betekenen dat normaal agrarisch bodemgebruik en zelfs het omspitten van de eigen tuin al snel vergunningplichtige activiteiten worden. De wet- en regelgeving wil zich richten op die bodemingrepen die plaatsvinden in het kader van nieuwe bouw- of inrichtingsprojecten met grootschalig grondverzet en cultuurtechnische ingrepen die niet tot 'normaal agrarisch bodemgebruik' kunnen worden gerekend, zoals diepploegen, egaliseren, aspergeteelt, de aanleg van draignesystemen en dergelijke. Deze ingrepen reiken in vrijwel alle gevallen dieper dan de bouwvoor en vallen derhalve niet binnen de vrijstellingsdrempel. Met een vrijstellingsdiepte van 0,4 m -MV is een balans gezocht tussen archeologisch verantwoord handelen en dat wat maatschappelijk en praktisch haalbaar is. De gemeente Boxtel hanteert de diepte-ondergrens van 0,4 m -MV.

Gebieden van archeologische waarde van categorie 2 volgens de archeologische beleidskaart voor Boxtel

De vrijstellingsdrempel bij deze categorie gebieden met een (zeer) hoge archeologische waarde is een bodemingreep met een oppervlakte van 50 m² en een diepte van 0,4 m beneden maaiveld. Vrijstelling van de onderzoeksplicht kan worden verleend als één of beide drempels niet worden overschreden. Het gaat in dit geval om gemeentelijke aandachtsgebieden en/of terreinen met (resten van) historische hoeven, schansen, kasteel-, kerk- of kloosterterreinen, (water)molenlocaties, bruggen of voorden en dergelijke. De gemeente overweegt dergelijke cultuurhistorisch waardevolle terreinen zoals de kerkheuvel van Boxtel, de Rondenborg in het gebied de Prangen en kasteel Stapelen, te plaatsen op de gemeentelijke archeologische monumentenlijst.

Gebieden van archeologische waarde van categorie 3, 4 en 5 volgens de archeologische beleidskaart voor Boxtel

De vrijstellingsdrempel is bij de categorieën 3 (gebieden met archeologische waarde) en 4 (gebieden met een hoge verwachtingswaarde) een bodemingreep met een oppervlakte van 250 m² en een verstoringsdiepte van 0,4 m. Bij categorie 5 (gebieden met een middelhoge verwachtingswaarde) geldt een vrijstellingsdrempel van 2.500 m² en een verstoringsdiepte van 0,4 m beneden maaiveld. Vrijstelling kan worden verleend als één of beide drempels niet worden overschreden.

De oppervlaktecriteria zijn gebaseerd op de archeologische trefkans. Hoe kleiner deze is, hoe groter een onderzoeksgebied moet zijn om een redelijke kans te creëren archeologische relictten aan te treffen. De gebieden met een hoge verwachting liggen merendeels in landschappelijke zones, die bewezen hebben over het algemeen een rijk bodemarchief te

herbergen. Op grond van maatschappelijke overwegingen, maar ook van inhoudelijke overwegingen is voor gebieden met een hoge verwachtingswaarde gekozen voor een vrijstellingsgrens van 250 m², omdat de aard van eventueel te verwachten archeologische resten binnen kleinere onderzoeksgebieden in de meeste gevallen geen wezenlijke inhoudelijke (wetenschappelijke) bijdrage zullen leveren. Vanuit maatschappelijk oogpunt wordt rekening gehouden met het feit dat de kosten van professioneel archeologisch onderzoek bij dergelijke kleine bodemingrepen meestal niet meer in verhouding staat tot de kosten van het plan. Om nieuwe vindplaatsen met relevante archeologische informatie op te kunnen sporen moet dus ook hier sprake zijn van een minimale omvang.

In de gebieden met een middelhoge verwachting is sprake van de combinatie van onderzoekslacune en een op grond van kengetallen verwachte geringe(re) dichtheid aan archeologische vindplaatsen. De doelstelling is hier om bij grotere ingrepen (> 2.500 m²) in de toekomst vooronderzoek te realiseren, zodat de bestaande kennislacune kan worden opgevuld.

Gebieden van archeologische waarde van categorie 6 en 7 volgens de archeologische beleidskaart voor Boxtel

Op deze gebieden zijn geen ondergrenzen of een vergunningstelsels van toepassing vanuit het gemeentelijke bestemmingsplan. De kans op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische relictten is immers gering. Deze categorieën worden niet opgenomen op de verbeelding, maar zijn wel als legenda eenheid op de archeologische beleidskaart te zien.

Definities

archeologische waarde - de aan een gebied toegekende waarde in verband met de in dat gebied voorkomende archeologische relictten (resten uit het verleden).

archeologische verwachting - de aan een gebied toegekende verwachting in verband met de kans op het voorkomen van archeologische relictten.

archeologisch onderzoek - onderzoek verricht door of namens de gemeente of door een dienst, bedrijf of instelling, beschikkend over een opgravingvergunning ex artikel 45 van de Monumentenwet (of voor de betreffende werkzaamheden een vergunning heeft van de minister van OCW) en werkend volgens de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA).

Akkerdek – humusrijk grondpakket ontstaan door grondonwerking. Men spreekt van een plaggendek als ten gevolge van bemesting met (heide)plaggen vermengd met dierlijke mest in de loop der tijd een dikker akkerdek is ontstaan.

Bouwvoor - Bovenste deel van de bodem van bijvoorbeeld een akker dat door menging door ploegen of spitten is ontstaan en humusrijker is dan de ondergrond (zie ook akkerdek). De grondlaag waar de wortels van de planten in groeien. Doorgaans de bovenste 30 cm.

Bodemingreep - Werken of werkzaamheden, genoemd onder Artikel 2, die een bodemversturende werking kunnen hebben op het aanwezige archeologische bodemarchief.

Diepte bodemingreep - De diepte van de bodemversturende ingreep, gemeten ten opzichte van het maaiveld ter plaatse (straat of terreinniveau)

Oppervlakte bodemingreep - Het gebied (zone) waarbinnen bodemingrepen plaatsvinden die een verstorende werking kunnen hebben op het archeologisch bodemarchief.

deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg - Een door het college van Burgemeester en Wethouders aan te wijzen deskundige op het gebied van archeologie. Deze dient in ieder geval te voldoen aan de in de KNA gestelde kwalificaties van *senior archeoloog*.

Projectgebied - Gebied waar een (nieuwe) bestemming wordt opgelegd. Omdat het verdrag van Malta en de daarop geënte Wamz van het beschermen *in situ* (ter plaatse in de bodem) uitgaat, is het zaak voor die delen die – vooralsnog – niet verstoord worden, een beschermingsregime op te leggen (of te handhaven).

Bestemmingsplanregels Waarde – Archeologie #

1. Bestemmingsomschrijving

De voor Waarde – Archeologie # aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemmingen, mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de in de grond aanwezige of te verwachten archeologische waarden.

2. Bouwregels

2.1 Omgevingsvergunning

- a. De aanvrager van een omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, die betrekking heeft op de voor Waarde-Archeologie # aangewezen gronden, legt een rapport over waarin de archeologische waarde van het terrein, dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord, in voldoende mate is vastgesteld.
- b. Een onderzoek als bedoeld in sub a is niet vereist indien naar oordeel van het bevoegd gezag de archeologische waarde van het terrein in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld;
- c. Het bevoegd gezag verleent de vergunning indien naar zijn oordeel uit het rapport als bedoeld onder a genoegzaam blijkt dat:
 1. er geen archeologische waarden zijn te verwachten of kunnen worden geschaad;
 2. schade door bouwactiviteiten kan worden voorkomen of zoveel mogelijk kan worden beperkt door het in acht nemen van aan de bouwvergunning verbonden voorschriften.

2.2. Voorschriften omgevingsvergunning voor het bouwen.

- a. In de situatie als bedoeld in 2.1.c kan het bevoegd gezag de volgende voorschriften aan de omgevingsvergunning verbinden :
 1. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor de archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
 2. de verplichting tot het doen uitvoeren van opgravingen;
 3. de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan een door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

- b. Indien het bepaalde onder 2.2.a.3 van toepassing is, worden aan de omgevingsvergunning voorschriften verbonden omtrent de gevolgen van vondsten die worden gedaan tijdens de uitvoering van bouwwerkzaamheden.

2.3. Uitzonderingen

Het bepaalde in 2.1 en 2.2. is niet van toepassing indien de aanvraag betrekking heeft op:

- a. een bouwwerk met een bruto oppervlakte van:
 - a. ten hoogste 50 m² (bij categorie 2);
 - b. ten hoogste 250 m² (bij categorie 3 en 4);
 - c. ten hoogste 2.500 m² (bij categorie 5);
- b. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 cm onder maaiveld en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst;
- c. een bouwwerk dat uitsluitend voor archeologisch onderzoek is bestemd met een bouwhoogte tot 3 meter;
- d. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van inwerkingtreding van dit bestemmingsplan;
- e. mogen worden uitgevoerd kracht een reeds verleende vergunning.

3. Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden.

3.1 Verbodsbepaling

Het is verboden om op of in de voor Waarde – archeologie # aangewezen gronden, zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning, als bedoeld in artikel 2.1. lid 1 onder b van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, van het bevoegd gezag de volgende werkzaamheden of werken, niet zijnde bouwwerken uit te voeren :

- a. grondwerkzaamheden, zoals het afgraven, ophogen, vergraven, egaliseren, diepploegen en diepwoelen van gronden;
- b. het indrijven van voorwerpen in de grond zoals heipalen, damwanden, boor- en pompputten;
- c. waterhuishoudkundige ingrepen zoals het aanbrengen van onderbemaling;
- d. het aanleggen van dammen en stuwen en het aanbrengen van oeverbeschoeiing;
- e. het aanleggen, dempen of wijzigen (zoals het verbreden, verdiepen, wijzigen van oevers en profiel) van sloten, greppels, watergangen en overige waterpartijen;
- f. het aanbrengen van diepwortelende beplanting;
- g. het rooien van diepwortelende beplantingen voor zover daarbij stobben worden verwijderd;
- h. het omzetten van gras of akkerland in een teelt waarbij bodemvolume wordt afgevoerd waartoe gerekend worden boomteelt, graszodenteelt en siergewassenteelt;
- i. het aanleggen en/of verharderen van wegen, paden, parkeerterreinen of het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- j. het aanbrengen van ondergrondse transport- energie of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur, waarbij de breedte van de grondwerken meer dan 0,5 m bedragen;

- k. het slopen van gebouwen en verwijderen van funderingen, waarbij grondroering plaatsvindt;
- l. het afplaggen van heide- of natuurgebieden;
- m. het aanleggen van een drainagestelsel en beregeningsinstallatie.

3.2 Uitzonderingen

- a. Het bepaalde in 3.1 is niet van toepassing indien de werkzaamheden of werken:
 - a. maximaal 0,40 meter diep reiken ten opzichte van het maaiveld en daarbij een verstoringsoppervlakte hebben van ten hoogste:
 - a. 50 m² (bij categorie 2);
 - b. 250 m² (bij categorie 3 en 4);
 - c. 2.500 m² (bij categorie 5);
 - b. ten dienste staan van archeologisch onderzoek en het doen van opgravingen, mits verricht door een ter zake deskundige;
 - c. het normale beheer en onderhoud betreffen, met inbegrip van onderhoud- en vervangingswerkzaamheden van bestaande riolen, bestratingen, beplantingen en binnen bestaande tracés van kabels en leidingen;
 - d. het normale agrarisch gebruik betreffen waaronder worden verstaan grondbewerkingen ten dienste van agrarisch gebruik mits de bodem tot niet meer dan een diepte van 0,40 meter onder maaiveld wordt geroerd;
 - e. plaatsvinden binnen een afstand van maximaal 2,5 meter uit een bestaande fundering van een bestaand bouwwerk;
 - f. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van inwerkingtreding van dit bestemmingsplan;
 - g. mogen worden uitgevoerd kracht een reeds verleende vergunning.
- b. Het verbod als bedoeld in 3.1 is ook niet van toepassing indien de werkzaamheden vooraf bij het bevoegd gezag zijn gemeld, voorzien van een schriftelijke verklaring met bewijsmateriaal waarbij wordt aangetoond dat de grond reeds dieper is geroerd dan de voorgestelde bewerkingsdiepte en voorzien van een verklaring dat in het geval van teelten zoals bedoeld onder 3.1 sub h het afgevoerde bodemvolume weer wordt aangevuld waarop het bevoegd gezag op basis van deze melding voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden schriftelijk te kennen heeft gegeven dat voor de betreffende werkzaamheden geen omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden is vereist.

3.3 Rapport en toelaatbaarheid

- a. De aanvrager van een omgevingsvergunning voor werken of werkzaamheden als bedoeld in 3.1 die betrekking heeft op de voor Waarde – Archeologie # aangewezen gronden, legt een rapport over waarin de archeologische waarde van het terrein, dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord, naar oordeel van de gemeente in voldoende mate is vastgesteld;
- b. een onderzoek als bedoeld in sub a is niet vereist indien naar oordeel van het bevoegd gezag de archeologische waarde van het terrein in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld;

- c. Het bevoegde gezag verleent de vergunning indien naar zijn oordeel uit het rapport als bedoeld onder a genoegzaam blijkt dat :
1. er geen archeologische waarden aanwezig zijn;
 2. de betreffende archeologische waarden door de ingreep niet of niet onevenredig worden geschaad;
 3. schade door bouwactiviteiten kan worden voorkomen of zoveel mogelijk kan worden beperkt door het in acht nemen van aan de omgevingsvergunning verbonden voorschriften.

3.4 Voorschriften omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden.

- a. In de situatie als bedoeld in 3.3 onder c. kan het bevoegd gezag de volgende voorschriften aan de omgevingsvergunning verbinden :
1. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor de archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
 2. de verplichting tot het doen uitvoeren van opgravingen;
 3. de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan een door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.
- b. Indien het bepaalde onder a sub 3 van toepassing is, worden aan de omgevingsvergunning voorschriften verbonden omtrent de gevolgen van vondsten die worden gedaan tijdens de uitvoering van bouwwerkzaamheden.

4. Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd het bestemmingsplan te wijzigen door de voor Waarde – Archeologie aangewezen gronden die, bij wijze van dubbelbestemming, bestemd zijn voor bescherming en veiligstelling van archeologische waarden te wijzigen of geheel of gedeeltelijk van de verbeelding te verwijderen, indien :

- a. uit nader archeologisch onderzoek is gebleken, dat ter plaatse geen archeologische waarden aanwezig zijn of zich op een andere plaats bevinden;
- b. het op grond van nader archeologisch onderzoek niet meer noodzakelijk wordt geacht dat het bestemmingsplan ter plaatse in bescherming en veiligstelling van archeologische waarde voorziet.

Algemene wijzigingsbevoegdheid i.v.m. Toevoegen dubbelbestemming Waarde - Archeologie

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd aan gronden een dubbelstemming Waarde - Archeologie - Categorie toe te kennen, onder de voorwaarde dat uit archeologisch onderzoek blijkt dat op de betreffende gronden archeologische waarden aanwezig zijn die deze bescherming behoeven.

Implementatiedocument 2a: Archeologische monumentenzorg in de gemeente, deel buitengebied: een stroomdiagram.

Beschrijving van de verschillende actoren

Initiatiefnemer

Dit stroomdiagram begint op het moment dat een initiatief of een voornemen tot initiatief bij de gemeente bekend raakt. Initiatieven kunnen van diverse partijen afkomstig zijn: particulieren of grotere ontwikkelaars, maar ook de gemeente zelf kan initiatiefnemer zijn. In alle gevallen waar een omgevingsvergunning, een projectafwijkingbesluit of een (wijziging van) bestemmingsplan noodzakelijk is, dient het stroomdiagram doorlopen te worden en dient het (voornemen tot) initiatief op de archeologische component beoordeeld te worden.

De taken van de initiatiefnemer zijn onder andere:

- aanleveren van complete projectgegevens: wie, wat, waar, wanneer, hoe?;
- tijdig signaleren van de voorgenomen ingrepen. Indien de gehele cyclus van de archeologische monumentenzorg doorlopen moet worden (inclusief de beoordeling van rapporten, PvE's en het nemen van het selectiebesluit) moet men minimaal rekening houden met 6 maanden;
- aanleveren van alle onderzoeksrapporten noodzakelijk om een aanvraag in behandeling te nemen.

Publieksbalie en toets aan het bestemmingsplan

Aanvragen en/of initiatieven van particulieren komen doorgaans via het algemene loket bij de gemeente binnen. Hierna wordt de aanvraag / initiatief aan het vigerende bestemmingsplan getoetst en kan dan aan de initiatiefnemer aangegeven worden of er bezwaren tegen de geplande ingrepen zijn, of er voldoende informatie voorhanden is om een goede beoordeling te kunnen maken en of er nog bijkomende onderzoeken (zoals archeologie) noodzakelijk zijn alvorens de vergunningaanvraag in behandeling te nemen. Dit loket speelt bij twijfel de vragen en initiatieven door aan de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie.

De archeologische taken van de balie zijn onder andere:

- toetsen van de beschikbare informatie op compleetheid. Minimaal aanwezig dient te zijn:
 1. NAW-gegevens van de initiatiefnemer en het plangebied;
 2. beschrijving in woord en beeld (bij voorkeur bestektekening) van de voorgenomen ingrepen;
 3. locatiekaartje (bij voorkeur op schaal 1:10000);
 4. voorgenomen uitvoeringstermijn;
 5. te volgen Wro-procedure.
- vaststellen van de archeologische categorie (basis is de beleidskaart archeologie die als onderligger hoort bij de verbeelding van het bestemmingsplan);

- initiatieven die binnen een zone van categorie 1 t/m 5 liggen, worden doorgespeeld aan de gemeentelijk deskundige archeologie.

Gemeentelijk deskundige archeologie

Het archeologisch taakveld is in de gemeente ondergebracht bij de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling.

De taken van de gemeentelijk deskundige archeologie zijn onder andere:

- het toetsen van archeologische onderzoeksresultaten;
- het beoordelen / goedkeuren van programma's van eisen en plannen van aanpak;
- voorstellen tot inpassing van archeologisch waardevolle elementen in het landelijk gebied;
- het opnemen van archeologische voorwaarden in vergunningverleningsprocedures;
- afstemming van AMZ-beleid met andere beleidsvelden, met name op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen, een integraal cultuurbeleid en de relatie met recreatie, educatie en toerisme;
- afwegen of archeologische inspecties door archeologievrijwilligers wenselijk dan wel mogelijk zijn;
- uitvragen en inhoudelijk beoordelen van offertes voor archeologisch onderzoek bij eigen gemeentelijke initiatieven;
- integratie van het AMZ-beleid in het algemene voorlichtingsbeleid van de gemeente via bijvoorbeeld de gemeentelijke website, brochures, etc.;
- het opstarten van kostenverhaalmogelijkheden en fonds- of subsidieregeling;
- incalculeren van archeologische risico's bij de aan- en verkoop van gemeentelijke gronden;
- de digitale koppeling van de archeologische beleidskaart aan andere gemeentelijke bodem- en geo-informatiesystemen.

De taken van de gemeentelijk beleidsmedewerker archeologie vallen uiteen in twee groepen: beleidsmatige taken en inhoudelijke taken. De beleidsmatige taken kunnen voorbereid en gecoördineerd worden door de beleidsmedewerker die belast is met het taakveld archeologie. De inhoudelijke taken daarentegen dienen uitgevoerd te worden door een senior-archeoloog. Deze kennis en deskundigheid dient door de gemeente ingekocht/ingehuurd te worden.

Vergunningverlening

De afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling is belast met het verlenen van de omgevingsvergunningen voor de verschillende activiteiten (bouwen, slopen, kappen, etc.) en het verzamelen van alle verschillende elementen van de vergunningverlening die voor het plan nodig zijn om de vergunning te verlenen.

De archeologische taken van de vergunningverleners zijn onder andere:

- opnemen van eventuele archeologische voorwaarden/voorschriften in de omgevingsvergunning. Deze voorschriften worden door gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie aangeleverd en kunnen bestaan uit:

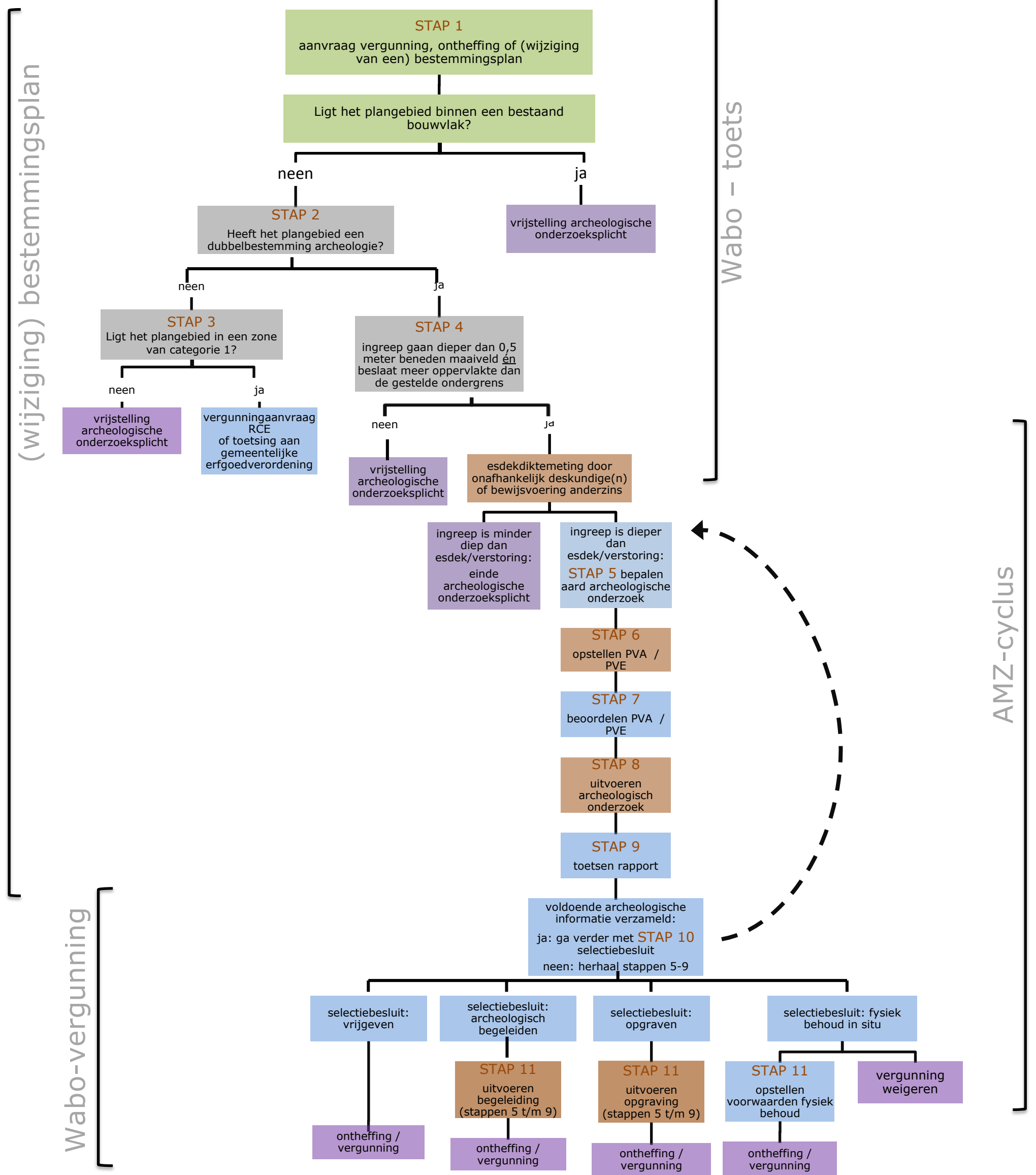
- a. de verplichting om technische maatregelen te treffen waarmee monumenten in de bodem worden behouden;
 - b. de verplichting om opgravingen te doen;
 - c. de verplichting om de bodemverstorende activiteiten te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg en die voldoet aan de kwalificaties die door burgemeester en wethouders in de vergunning zijn gesteld.
- handhaven op de verleende vergunningen (en met name die vergunningen die archeologische voorschriften hebben meegekregen);

Archeologisch bureau

Bedrijven die archeologische diensten en werkzaamheden uitvoeren, kunnen grofweg ingedeeld worden in vier groepen:

- adviesbureaus: vooral werkzaam op het gebied van (gemeentelijke ondersteuning bij) planbegeleiding, bureau-onderzoek, quickscans, aanbestedingstrajecten, de organisatie van archeologische projecten en de beoordelingen van onderzoeken, selectieadviezen en vooronderzoek;
- niet-gravende onderzoeksbureaus: deze bedrijven hebben een opgravingsvergunning voor bepaalde archeologische activiteiten gekregen. Deze bureaus voeren archeologische karteringen en booronderzoeken uit;
- opgravingsbedrijven: gespecialiseerd in het uitvoeren van archeologisch veldwerk, zowel inventariserend veldonderzoek als opgravingen;
- technische en specialistische dienstverleners: vooral op het gebied van laboratorium analyses, materiaalonderzoek, conservering en restauratie en presentatie.

In de Monumentenwet 1988 is het verbod opgenomen om zonder vergunning archeologische opgravingen of booronderzoeken uit te voeren. Per 1 maart 2008 zijn er vijftientig archeologische opgravingsbedrijven en instellingen die beschikken over een opgravingsvergunning. Opgravingsbedrijven moeten zich onder andere houden aan de normen die in de archeologische beroepsgroep gelden (zijnde de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie, KNA). Een overzicht van de vergunde archeologische bedrijven is te vinden op de site van de SIKB (www.sikb.nl). Een overzicht van de meeste bedrijven die zich (al dan niet zijdelings) bezighouden met archeologie is te vinden op de site van de VOiA (www.voia.nl). Voor de gemeente wordt een shortlist opgesteld van geschikte bedrijven die werkzaam zijn in de regio.

Publieksbalie /
vergunningverlening

beleidsmedewerker archeologie
Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling

Publieksbalie

vergunningverlening

Archeologisch bureau

Beschrijving van de verschillende stappen van het stroomdiagram

Stap 1: initiatief of voornemen tot initiatief

Dit stroomdiagram begint op het moment dat een initiatief of een voornemen tot initiatief bij de gemeente bekend is. In alle gevallen waar of een omgevingsvergunning, of een projectafwijkingbesluit of een (wijziging van) bestemmingsplan noodzakelijk is, dient het stroomdiagram doorlopen te worden en dient het (voornemen tot) initiatief op de archeologische component beoordeeld te worden. De aanvraag dient minimaal de informatie te bevatten die bij de actor initiatiefnemer is besproken.

Belangrijk onderdeel van deze stap is te bepalen of het voorgenomen initiatief binnen een bestaand bouwvlak ligt. Initiatieven binnen bestaande bouwvlakken zijn namelijk ongeacht hun omvang (zowel in diepte als oppervlakte) of archeologische verwachtingswaarde vrijgesteld van de archeologische onderzoeksplicht.

Stap 2: beoordeling initiatief: dubbelbestemming

Conform het gestelde in de Wabo en de Monumentenwet 1988 kan enkel archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden indien in het bestemmingsplan daarvoor regels zijn opgenomen en indien archeologie als dubbelbestemming Waarde-Archeologie opgenomen is op de verbeelding, behorende bij het bestemmingsplan. De meeste bestemmingsplannen worden momenteel archeologie-proof gemaakt en hebben regels ten behoeve van archeologisch onderzoek opgenomen.

Zodra een aanvraag bij de gemeente binnenkomt wordt deze aan het bestemmingsplan en diens verbeelding getoetst. Indien het betreffende plangebied geen dubbelbestemming Waarde-Archeologie heeft, kan doorgedaan worden met stap 3. Indien de dubbelbestemming Waarde-Archeologie aanwezig is, wordt voortgegaan met stap 4.

Stap 3: beoordeling initiatief: (rijks)monument of niet

Het plangebied heeft geen dubbelbestemming Waarde-Archeologie volgens het bestemmingsplan, maar het is nog mogelijk dat archeologisch onderzoek anderszins geëist wordt. Indien het plangebied namelijk de functieaanduiding 'monument' (objecten en terreinen van categorie 1) heeft, dan betreft het een ingreep aan een (rijks)monument. Voor deze categorie geldt ofwel de Monumentenwet 1988 (in geval van rijksmonumenten) of de vigerende erfgoedverordening (in geval van gemeentelijke monumenten). Het al dan niet moeten (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek en het creëren van vrijstellingsmogelijkheden hiervoor zijn in de betreffende wet/verordening opgenomen.

Ligt het plangebied niet in een zone van categorie 1, dan ligt het gezien de afwezigheid van een dubbelbestemming Waarde-Archeologie in een zone van categorie 6 of 7. Voor categorie 6 geldt een lage archeologische verwachting. De gemeente heeft besloten voor deze gebieden geen dubbelbestemming Waarde-Archeologie op te nemen. Dit betekent echter niet dat hier geen archeologische waarden aanwezig kunnen zijn. Toevalsvondsten zijn mogelijk. Categorie 7 houdt in dat in het verleden reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd en afgerond is of dat er reeds aanwijzingen zijn dat in het verleden bodemverstoring heeft plaatsgevonden waardoor

archeologisch onderzoek nu niet meer zinvol is. In beide gevallen kan het initiatief wat betreft de archeologische component doorgang vinden.

Stap 4: beoordeling initiatief: diepte en oppervlakte

Het plangebied heeft een dubbelbestemming Waarde-Archeologie volgens het bestemmingsplan.

Het archeologiebeleid van de gemeente heeft vervolgens twee variabelen om archeologisch onderzoek verplicht te stellen: (1) een dieptegrens en (2) een oppervlakte-ondergrens voor de bodemverstorende activiteiten. Beide variabelen moeten overschreden worden om het (laten) uitvoeren van (inventariserend) archeologisch onderzoek verplicht te stellen.

Voor het buitengebied van de gemeente is de dieptegrens bepaald op 0,5 meter beneden maaiveld.

De tweede variabele, de oppervlakte-ondergrens, is gekoppeld aan de categorie zoals die op de beleidskaart archeologie (onderligger van de verbeelding van het bestemmingsplan) opgenomen is.

Aangezien het plangebied een dubbelbestemming archeologie heeft, ligt het in een zone van categorie 2, 3, 4 of 5. Voor deze categorieën zijn de ondergrenzen respectievelijk 50 m², 125 m² of 500 m². De gemeente hanteert de feitelijke (zone van de) bodemverstorende ingreep als beoordelingscriterium om binnen het gehele plangebied onderzoek verplicht te stellen.

Voorbeeld 1: een ingreep van 100 m² op een perceel van 1 ha in een zone van categorie 5 (oppervlakte-ondergrens van 500 m²): geen onderzoek op het plangebied noodzakelijk.

Voorbeeld 2: een ingreep van 1.500 m² op een perceel van 1 ha in een zone van categorie 5 (oppervlakte-ondergrens van 500 m²): onderzoek op het gehele plangebied noodzakelijk.

Indien de geplande ingrepen de gestelde diepte- en oppervlakte-ondergrenzen overschrijden, is de uitvoering van onderzoek noodzakelijk. In eerste instantie is het aanleveren van schriftelijke bewijsvoering (van oude bodemroering) en een esdekdiktemeting (uitgevoerd door een onafhankelijk archeologisch deskundige) aan de orde. Indien de ingreep minder diep is als het aangetroffen esdek, dan is archeologisch onderzoek niet noodzakelijk. Indien de gewenste ingreep wel dieper reikt, dan is archeologisch onderzoek wel noodzakelijk. Welk type onderzoek uitgevoerd moet worden, is ter beoordeling aan de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie of diens adviseur (= stap 5 en volgende).

Wordt de oppervlakte-ondergrens niet overschreden of wordt minder dan 0,5 meter beneden maaiveld vergraven, dan vervalt de verplichting tot uitvoering van archeologisch onderzoek en kan het initiatief wat betreft de archeologische component doorgang vinden.

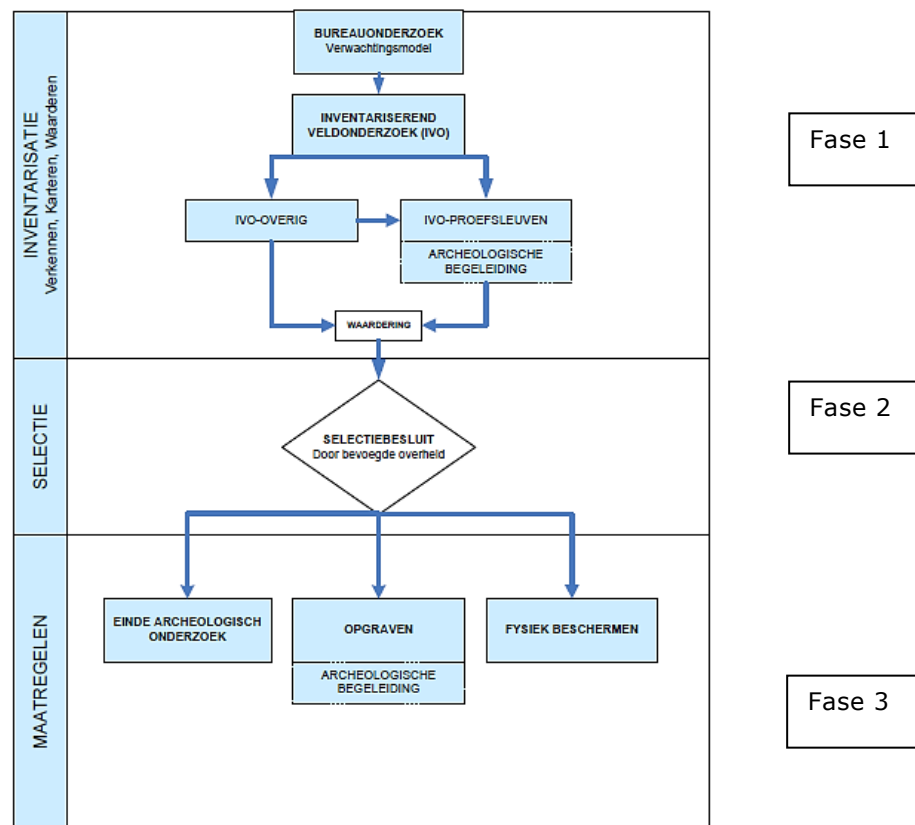
Belangrijk: De vrijstelling betekent niet dat geen archeologische waarden in de bodem aanwezig kunnen zijn. De dubbelbestemming blijft in het plangebied gehandhaafd. Bij de graafwerkzaamheden kunnen archeologische resten worden aangetroffen (toevalsvondsten). Per vrijgesteld initiatief overweegt de gemeente (dit is ter beoordeling aan de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie) om de lokale archeologievrijwilligers de mogelijkheid te bieden om waarnemingen te doen tijdens de (beperkte) graafwerkzaamheden.

Stap 5: bepalen aard van het archeologisch onderzoek

Archeologisch onderzoek wordt gefaseerd uitgevoerd. De diverse stappen die doorlopen kunnen worden, worden het proces van de archeologische monumentenzorg (AMZ-proces) genoemd (zie

figuur 1). Voor alle stappen geldt dat de uitvoering ervan plaats dient te vinden conform specificaties vastgelegd in de protocollen en leidraden van de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) en eventuele aanvullende eisen van de gemeente.

Het AMZ-proces is een vorm van trechtering, waarbij meestal begonnen wordt met betrekkelijk eenvoudige (en minder kostbare) onderzoeksmethoden. De meer complexe werkzaamheden worden pas later in het proces toegepast op vindplaatsen waar in het belang van een onderbouwd selectiebesluit nader onderzoek noodzakelijk is. Zo wordt via een proportionele inzet van financiële middelen gekomen tot een afweging van het archeologische belang in het kader van de ruimtelijke ordening. In gevallen waar voldoende duidelijkheid is omtrent de archeologische verwachting, kan om het planproces te versnellen, overwogen worden om bepaalde stappen achterwege te laten of te combineren. Deze afweging wordt gedaan door de gemeentelijk beleidsmedewerker archeologie en/of diens adviseur.

Figuur 1. Fases van het AMZ-proces. Fase 1 wordt gevormd door stappen 5 t/m 9 van het stroomdiagram, fase 2 door stap 10 en fase 3 door stap 11.

Stap 6: opstellen PvE / PvA

Archeologisch onderzoek dat in het kader van een AMZ-proces uitgevoerd wordt, dient de protocollen van de archeologische beroepsgroep te volgen, zijnde de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Dit houdt onder andere in dat de onderzoeken uitgevoerd moeten worden conform een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen (PvE) of plan van aanpak (PvA). Aanvullend kan de gemeente uiteraard gemeente-specifieke eisen stellen.

De gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaart uit 2010, dient als gemeentedekkend bureauonderzoek. Op basis van deze kaart is de beleidskaart opgesteld. Het uitvoeren van archeologisch onderzoek binnen de gemeente dient te geschieden op basis van:

- a. in geval van bureauonderzoeken/quickscans gecombineerd met veldverkennde booronderzoeken: de door de gemeente opgestelde richtlijnen voor inventariserend archeologisch onderzoek;
- b. in geval van karterende/waarderend booronderzoeken bij vuursteenvindplaatsen: een door een senior-archeoloog opgesteld Plan van Aanpak (PvA);
- c. in geval van waarderende proefsleuvenonderzoeken: een door een senior-archeoloog opgesteld programma van eisen (PvE).

Deze richtlijnen zijn als apart implementatiedocument van het gemeentelijk archeologiebeleid opgenomen.

Stap 7: beoordelen PvE / PvA

De gemeente beoordeelt de opgestelde PvE's. PvA's worden in principe niet door de gemeente beoordeeld of goedgekeurd, maar bij de toetsing van het onderzoeksrapport wordt wel beoordeeld of het onderzoek naar behoren en met de juiste systematiek is uitgevoerd. De gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie, eventueel ondersteund door een archeologisch adviseur (als senior-archeoloog), voert de beoordeling uit en laat deze door het bevoegd gezag ondertekenen. Het bevoegd gezag is de vergunningverlenende instantie en is dus doorgaans de gemeentelijke overheid, zijnde het College van Burgemeester en Wethouders.

Het PvE of PvA vormt de basis voor het verdere offertetraject en gunning/aanbesteding.

Stap 8: uitvoering archeologisch onderzoek

Vervolgens kan het archeologisch onderzoek conform het goedgekeurde PvE / PvA uitgevoerd worden. Enkel hiervoor vergunde bedrijven (zijnde in het bezit van een opgravingsvergunning conform artikel 45 Monumentenwet 1988) mogen archeologisch onderzoek uitvoeren. Tijdens de uitvoering dient bij voorkeur de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie toezicht te houden op het onderzoek en desgewenst in het veld waarnemingen te doen met al dan niet gewijzigde methoden, technieken en/of vraagstelling tot gevolg.

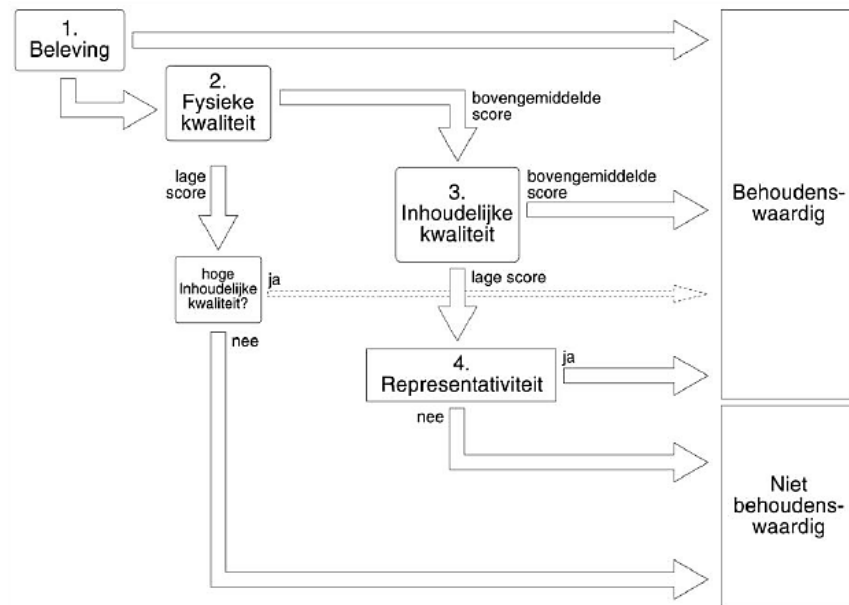
Stap 9: beoordeling archeologisch rapport

Iedere stap van het AMZ-proces eindigt met de beoordeling van een archeologisch onderzoeksrapport en de afweging of er voldoende informatie is verzameld om een verantwoord selectiebesluit te kunnen nemen. Als er niet voldoende bekend is over de aard, kwaliteit en behoudenswaardigheid van de archeologische resten (en dus over de gevolgen van de geplande ingreep) kan de gemeente verlangen dat nader onderzoek uitgevoerd wordt waarmee de benodigde informatie wordt verzameld over de aard en kwaliteit van de aanwezige archeologische resten. Stappen 6 tot en met 9 moeten dan herhaald worden totdat de gemeente wel over voldoende informatie beschikt om een goed inhoudelijk onderbouwd besluit te kunnen nemen. De gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie dient ter voorbereiding van het selectiebesluit de onderzochte vindplaatsen te kunnen beoordelen op verschillende criteria:

- a. belevingswaarde, op basis van hun schoonheid of herinneringswaarde;

- b. fysieke kwaliteit op basis van gaafheid en conservering;
- c. inhoudelijke kwaliteitscriteria op basis van zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Onderstaand schema geeft de beoordeling weer (figuur 2).

Figuur 2. Beoordeling van archeologische vindplaatsen

Stap 10: selectiebesluit archeologie

Zodra de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie van mening is dat men over voldoende archeologische informatie over het archeologisch vooronderzoek beschikt, kan een inhoudelijk onderbouwd selectiebesluit voorbereid worden. Gezien de mogelijke consequenties die aan archeologische selectiebesluiten verbonden kunnen zijn, is het van het grootste belang dat dergelijke besluiten op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand komen. In ieder geval staan selectiebesluiten op moment van ter inzage legging van verleende vergunningen of bestemmingsplannen open voor bezwaar en beroep, respectievelijk zienswijzen/inspraak. Selectiebesluiten zijn niet zelfstandig vatbaar voor bezwaar/inspraak en beroep.

Een goed selectiebesluit bestaat dan ook uit de volgende onderdelen:

1. duidelijke omschrijving van de geplande ingrepen en de te volgen Wro-procedure
2. duidelijke omschrijving van het onderzoek: ligging, onderzoekende instantie, korte beschrijving van de resultaten en advies;
3. inhoudelijke beoordeling van het onderzoek uitgevoerd door de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie of diens archeologisch adviseur;
4. als bijlage: de betreffende onderzoeksrapporten en beoordelingen;
5. voorstel tot selectiebesluit. De mogelijkheden hierbij zijn:
 - a. vrijgave van het terrein: Deze optie doet zich voor zodra op het betreffende perceel geen behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen worden of aangetroffen zijn. Professioneel archeologisch onderzoek is niet meer noodzakelijk en het initiatief kan wat betreft de archeologische component doorgaan.

- b. archeologische begeleiding en opgraving: Deze optie doet zich voor zodra op het betreffende perceel behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen worden. Professioneel archeologisch onderzoek is vervolgens wenselijk.
 - c. fysiek behoud in situ: Deze optie doet zich voor indien de aangetroffen archeologische resten van dermate belang zijn dat onderzoek ofwel niet wenselijk is (een uniek archeologisch complex) of financieel niet haalbaar is. In dit geval kan de vergunning geweigerd worden of wordt door de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie randvoorwaarden (technische eisen t.b.v. archeologiesparende ingrepen) opgesteld waardoor archeologische resten ondanks de nieuwe ingrepen in hun oorspronkelijke context duurzaam bewaard kunnen blijven.
6. wijze van bekendmaking en bijhorende juridische procedure (mogelijkheden van zienswijze, bezwaar en beroep bij vergunningverlening of bestemmingsplan).

Stap 11: vergunning / ontheffing

Na besluitvorming over het archeologisch vooronderzoek is duidelijk wat de eventuele archeologische vervolgstappen moeten zijn. De gemeente heeft (al dan niet na consultatie van een senior-archeoloog) op basis van de onderzoeksresultaten gekozen uit de volgende maatregelen: vrijgave, begeleiding, opgraving of behoud in situ. Afhankelijk van het besluit worden er voorschriften en/of voorwaarden opgenomen in de omgevingsvergunning of het projectafwijkingbesluit. Deze voorschriften/voorwaarden worden door de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie aangeleverd en kunnen bestaan uit:

- a. de verplichting om technische maatregelen te treffen waarmee monumenten in de bodem worden behouden;
- b. de verplichting tot opgraving door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg, zijnde een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van opgravingen en die voldoet aan de kwalificaties die door burgemeester en wethouders in de vergunning zijn gesteld;
- c. de verplichting om de bodemversturende activiteiten te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg en die voldoet aan de kwalificaties die door burgemeester en wethouders in de vergunning zijn gesteld.

In alle drie de gevallen kan de gemeente een Programma van Eisen verlangen of zelf opstellen, waaraan de maatregelen moeten voldoen.

Beschrijving van de verschillende processen

Wabo-traject

Per 1 oktober 2010 is de Wabo in werking getreden. Het hoofddoel van de Wabo is het bundelen van de verschillende toestemmingsbesluiten (vergunningen en ontheffingen) die nodig zijn voor het realiseren van een plaatsgebonden, fysiek project tot één besluit. Concreet worden onder andere de sloop-, bouw-, aanleg- en monumentenvergunning gecombineerd tot één omgevingsvergunning. Doordat er slechts één besluit wordt genomen, is er slechts één bestuursorgaan betrokken, nl. het college van burgemeester en wethouders.

De Wabo plaatst het bestemmingsplan met z'n regels en verbeelding centraal. Om rechtszekerheid te creëren, heeft de Wabo opgenomen dat alleen als in het bestemmingsplan gebieden zijn aangemerkt als archeologisch waardevol (dubbelbestemming Waarde-Archeologie), er voorwaarden en voorschriften betreffende bijv. archeologisch onderzoek gekoppeld kunnen worden aan de omgevingsvergunning.

De Wabo kent twee beoordelingstermijnen: de reguliere voorbereidingsprocedure is 8 weken en de uitgebreide voorbereidingsprocedure is 26 weken. Beide procedures kennen de mogelijkheid om met maximaal 6 weken verlengd te worden. De meeste activiteiten die omgevingsvergunningplichtig zijn, vallen onder de reguliere voorbereidingsprocedure. Dit houdt in dat zodra een omgevingsvergunningdossier bij de gemeente binnenkomt, dit tijdens de wettelijke beoordelingstermijn getoetst moet worden op de cultuurhistorische (en dus ook de archeologische) component. Omdat de beoordelingstermijn echter kort is, is het bijna onmogelijk om archeologisch vooronderzoek tot uitvoering te brengen, te rapporteren en te beoordelen binnen de gestelde termijn. Dit impliceert dat dit (voor)onderzoek voorafgaand aan de vergunningaanvraag c.q. de indiening van een omgevingsvergunningdossier bij de gemeente uitgevoerd moet zijn en dat dossiers die geen archeologisch onderzoeksrapport hebben bijgevoegd als bijlage niet ontvankelijk verklaard en dus niet in behandeling genomen mogen worden.

In het stroomdiagram is aangegeven op welk moment het officiële Wabo-traject gestart zou moeten worden, namelijk na stap 10. Zodra duidelijk is of er archeologische resten aanwezig zijn en wat hun waarde is (wel of niet behoudenswaardig), kunnen voorwaarden opgesteld worden die aan de omgevingsvergunning gekoppeld worden.

AMZ-cyclus

Zie uitleg bij stap 5 van het stroomdiagram.

(Wijziging van) bestemmingsplan

Sinds 1 september 2007 is de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. In deze herziening van de Monumentenwet 1988 zijn - ter voorkoming dat de bodem van ons land verandert in een 'cultuurhistorische woestijn' - de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta (1992) voor Nederland nader uitgewerkt. De belangrijkste veranderingen betreffen:

- het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden in de bodem;
- de kosten van archeologische werkzaamheden komen in principe voor rekening van de initiatiefnemer van bodemverstorende activiteiten (veroorzakerprincipe);
- de archeologische monumentenzorg wordt een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijke ordeningsproces.

In het nieuwe bestel is een grotere verantwoordelijkheid en een sturende rol neergelegd bij de gemeentelijke overheid, niet in de laatste plaats omdat ook de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) op 1 juli 2008 en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) op 1 oktober 2010 van kracht is geworden. Dit houdt onder andere in dat de archeologische en cultuurhistorische waarden op verantwoorde wijze dienen te worden geïntegreerd in het ruimtelijke beleid. Centraal instrument hierbij is het bestemmingsplan met regels voor de dubbelstemming Waarde-Archeologie en de verbeelding.

Indien in afwijking van het vigerende bestemmingsplan een activiteit ontplooid wordt, gelden de algemene uitgangspunten zoals opgenomen in de archeologienota en de beleidskaart archeologie.

Implementatiedocument 2b: Archeologische monumentenzorg in de gemeente, deel binnenstedelijk gebied: een stroomdiagram.

Beschrijving van de verschillende actoren

Initiatiefnemer

Dit stroomdiagram begint op het moment dat een initiatief of een voornemen tot initiatief bij de gemeente bekend raakt. Initiatieven kunnen van diverse partijen afkomstig zijn: particulieren of grotere ontwikkelaars, maar ook de gemeente zelf kan initiatiefnemer zijn. In alle gevallen waar een omgevingsvergunning of een (wijziging van) bestemmingsplan noodzakelijk is, dient het stroomdiagram doorlopen te worden en dient het (voornemen tot) initiatief op de archeologische component beoordeeld te worden.

De taken van de initiatiefnemer zijn onder andere:

- aanleveren van complete projectgegevens: wie, wat, waar, wanneer, hoe?;
- tijdig signaleren van de voorgenomen ingrepen. Indien de gehele cyclus van de archeologische monumentenzorg doorlopen moet worden (inclusief de beoordeling van rapporten, PvE's en het nemen van het selectiebesluit) moet men minimaal rekening houden met 6 maanden;
- aanleveren van alle onderzoeksrapporten noodzakelijk om een aanvraag in behandeling te nemen.

Publieksbalie en toets aan het bestemmingsplan

Aanvragen en/of initiatieven van particulieren komen doorgaans via het algemene loket bij de gemeente binnen. Hierna wordt de aanvraag / initiatief aan het vigerende bestemmingsplan getoetst en kan dan aan de initiatiefnemer aangeven worden of er bezwaren tegen de geplande ingrepen zijn, of er voldoende informatie voorhanden is om een goede beoordeling te kunnen maken en of er nog bijkomende onderzoeken (zoals archeologie) noodzakelijk zijn alvorens de vergunningaanvraag in behandeling te nemen. Dit loket speelt bij twijfel de vragen en initiatieven door aan de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie.

De archeologische taken van de balie zijn onder andere:

- toetsen van de beschikbare informatie op compleetheid. Minimaal aanwezig dient te zijn:
 1. NAW-gegevens van de initiatiefnemer en het plangebied;
 2. beschrijving in woord en beeld (bij voorkeur bestektekening) van de voorgenomen ingrepen;
 3. locatiekaartje (bij voorkeur op schaal 1:10000);
 4. voorgenomen uitvoeringstermijn;
 5. te volgen Wro-procedure.
- vaststellen van de archeologische categorie (basis is de beleidskaart archeologie die als onderligger hoort bij de verbeelding van het bestemmingsplan);

- initiatieven die binnen een zone van categorie 1 t/m 5 liggen, worden doorgespeeld aan de gemeentelijk deskundige archeologie.

Gemeentelijk deskundige archeologie

Het archeologisch taakveld is in de gemeente ondergebracht bij de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling.

De taken van de gemeentelijk deskundige archeologie zijn onder andere:

- het toetsen van archeologische onderzoeksresultaten;
- het beoordelen / goedkeuren van programma's van eisen en plannen van aanpak;
- voorstellen tot inpassing van archeologisch waardevolle elementen in het landelijk gebied;
- het opnemen van archeologische voorwaarden in vergunningverleningsprocedures;
- afstemming van AMZ-beleid met andere beleidsvelden, met name op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen, een integraal cultuurbeleid en de relatie met recreatie, educatie en toerisme;
- afwegen of archeologische inspecties door archeologievrijwilligers wenselijk dan wel mogelijk zijn;
- uitvragen en inhoudelijk beoordelen van offertes voor archeologisch onderzoek bij eigen gemeentelijke initiatieven;
- integratie van het AMZ-beleid in het algemene voorlichtingsbeleid van de gemeente via bijvoorbeeld de gemeentelijke website, brochures, etc.;
- het opstarten van kostenverhaalmogelijkheden en fonds- of subsidieregeling;
- incalculeren van archeologische risico's bij de aan- en verkoop van gemeentelijke gronden;
- de digitale koppeling van de archeologische beleidskaart aan andere gemeentelijke bodem- en geo-informatiesystemen.

De taken van de gemeentelijk beleidsmedewerker archeologie vallen uiteen in twee groepen: beleidsmatige taken en inhoudelijke taken. De beleidsmatige taken kunnen voorbereid en gecoördineerd worden door de beleidsmedewerker die belast is met het taakveld archeologie. De inhoudelijke taken daarentegen dienen uitgevoerd te worden door een senior-archeoloog. Deze kennis en deskundigheid dient door de gemeente ingekocht/ingehuurd te worden.

Vergunningverlening

De afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling is belast met het verlenen van de omgevingsvergunningen voor de verschillende activiteiten (bouwen, slopen, kappen, etc.) en het verzamelen van alle verschillende elementen van de vergunningverlening die voor het plan nodig zijn om de vergunning te verlenen.

De archeologische taken van de vergunningverleners zijn onder andere:

- opnemen van eventuele archeologische voorwaarden/voorschriften in de omgevingsvergunning. Deze voorschriften worden door gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie aangeleverd en kunnen bestaan uit:

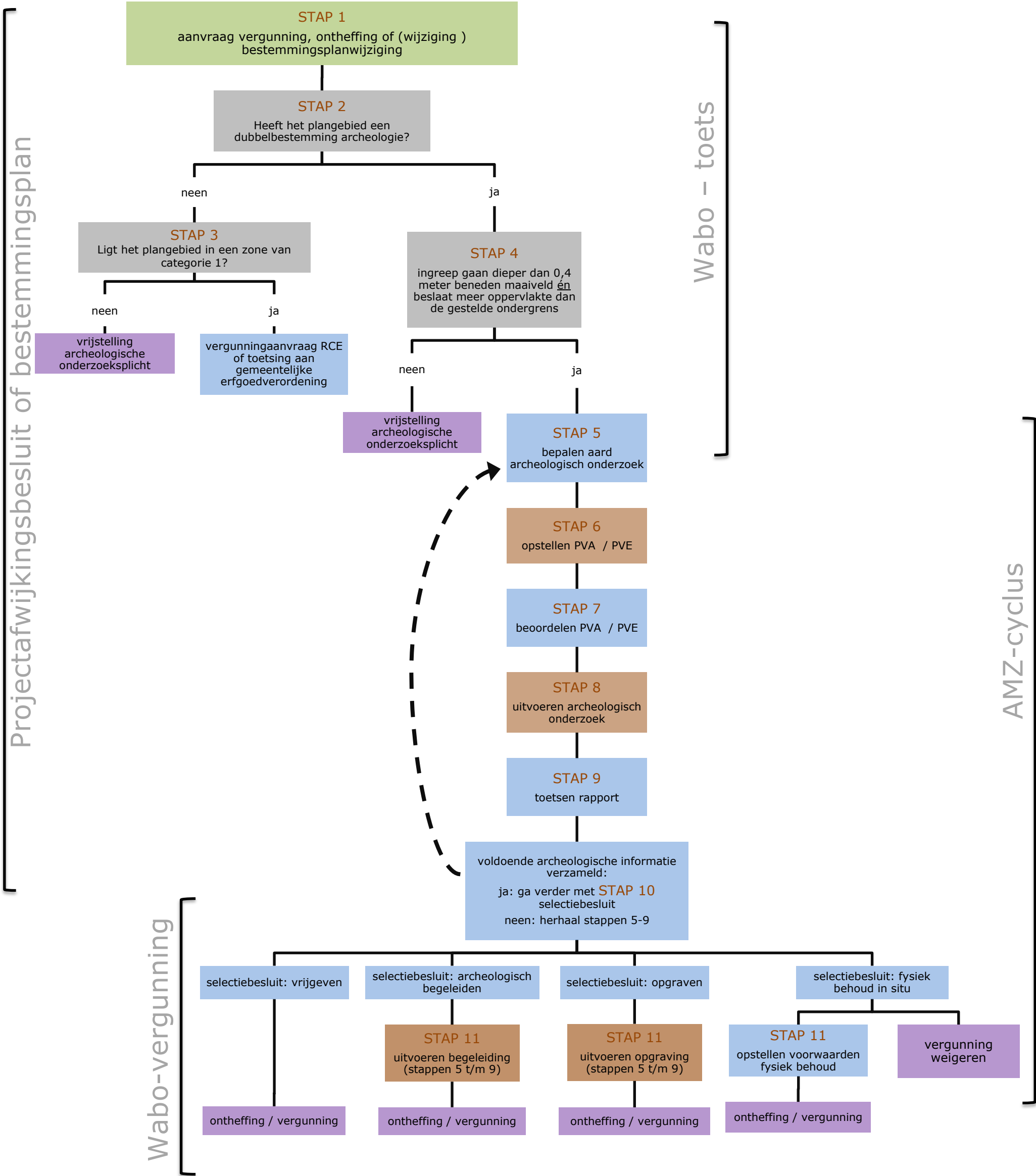
- a. de verplichting om technische maatregelen te treffen waarmee monumenten in de bodem worden behouden;
 - b. de verplichting om opgravingen te doen;
 - c. de verplichting om de bodemverstorende activiteiten te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg en die voldoet aan de kwalificaties die door burgemeester en wethouders in de vergunning zijn gesteld.
- handhaven op de verleende vergunningen (en met name die vergunningen die archeologische voorschriften hebben meegekregen);

Archeologisch bureau

Bedrijven die archeologische diensten en werkzaamheden uitvoeren, kunnen grofweg ingedeeld worden in vier groepen:

- adviesbureaus: vooral werkzaam op het gebied van (gemeentelijke ondersteuning bij) planbegeleiding, bureau-onderzoek, quickscans, aanbestedingstrajecten, de organisatie van archeologische projecten en de beoordelingen van onderzoeken, selectieadviezen en vooronderzoek;
- niet-gravende onderzoeksbureaus: deze bedrijven hebben een opgravingsvergunning voor bepaalde archeologische activiteiten gekregen. Deze bureaus voeren archeologische karteringen en booronderzoeken uit;
- opgravingsbedrijven: gespecialiseerd in het uitvoeren van archeologisch veldwerk, zowel inventariserend veldonderzoek als opgravingen;
- technische en specialistische dienstverleners: vooral op het gebied van laboratorium analyses, materiaalonderzoek, conservering en restauratie en presentatie.

In de Monumentenwet 1988 is het verbod opgenomen om zonder vergunning archeologische opgravingen of booronderzoeken uit te voeren. Per 1 maart 2008 zijn er vijftientig archeologische opgravingsbedrijven en instellingen die beschikken over een opgravingsvergunning. Opgravingsbedrijven moeten zich onder andere houden aan de normen die in de archeologische beroepsgroep gelden (zijnde de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie, KNA). Een overzicht van de vergunde archeologische bedrijven is te vinden op de site van de SIKB (www.sikb.nl). Een overzicht van de meeste bedrijven die zich (al dan niet zijdelings) bezighouden met archeologie is te vinden op de site van de VOiA (www.voia.nl). Voor de gemeente wordt een shortlist opgesteld van geschikte bedrijven die werkzaam zijn in de regio.

Publieksbalie / vergunningverlening

beleidsmedewerker archeologie
Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling

Publieksbalie

vergunningverlening

Archeologisch bureau

Beschrijving van de verschillende stappen van het stroomdiagram

Stap 1: initiatief of voornemen tot initiatief

Dit stroomdiagram begint op het moment dat een initiatief of een voornemen tot initiatief bij de gemeente bekend is. In alle gevallen waar of een omgevingsvergunning, of een projectafwijkingbesluit of een (wijziging van) bestemmingsplan noodzakelijk is, dient het stroomdiagram doorlopen te worden en dient het (voornemen tot) initiatief op de archeologische component beoordeeld te worden. De aanvraag dient minimaal de informatie te bevatten die bij de actor initiatiefnemer is besproken.

Stap 2: beoordeling initiatief: dubbelbestemming

Conform het gestelde in de Wabo en de Monumentenwet 1988 kan enkel archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden indien in het bestemmingsplan daarvoor regels zijn opgenomen en indien archeologie als dubbelbestemming Waarde-Archeologie opgenomen is op de verbeelding, behorende bij het bestemmingsplan. De meeste bestemmingsplannen worden momenteel archeologie-proof gemaakt en hebben regels ten behoeve van archeologisch onderzoek opgenomen.

Zodra een aanvraag bij de gemeente binnenkomt wordt deze aan het bestemmingsplan en diens verbeelding getoetst. Indien het betreffende plangebied geen dubbelbestemming Waarde-Archeologie heeft, kan doorgedaan worden met stap 3. Indien de dubbelbestemming Waarde-Archeologie aanwezig is, wordt voortgegaan met stap 4.

Stap 3: beoordeling initiatief: (rijks)monument of niet

Het plangebied heeft geen dubbelbestemming Waarde-Archeologie volgens het bestemmingsplan, maar het is nog mogelijk dat archeologisch onderzoek anderszins geëist wordt. Indien het plangebied namelijk de functieaanduiding 'monument' (objecten en terreinen van categorie 1) heeft, dan betreft het een ingreep aan een (rijks)monument. Voor deze categorie geldt ofwel de Monumentenwet 1988 (in geval van rijksmonumenten) of de vigerende erfgoedverordening (in geval van gemeentelijke monumenten). Het al dan niet moeten (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek en het creëren van vrijstellingsmogelijkheden hiervoor zijn in de betreffende wet/verordening opgenomen.

Ligt het plangebied niet in een zone van categorie 1, dan ligt het gezien de afwezigheid van een dubbelbestemming Waarde-Archeologie in een zone van categorie 6 of 7. Voor categorie 6 geldt een lage archeologische verwachting. De gemeente heeft besloten voor deze gebieden geen dubbelbestemming Waarde-Archeologie op te nemen. Dit betekent echter niet dat hier geen archeologische waarden aanwezig kunnen zijn. Toevalsvondsten zijn mogelijk. Categorie 7 houdt in dat in het verleden reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd en afgerond is of dat er reeds aanwijzingen zijn dat in het verleden bodemverstoring heeft plaatsgevonden waardoor archeologisch onderzoek nu niet meer zinvol is. In beide gevallen kan het initiatief wat betreft de archeologische component doorgang vinden.

Stap 4: beoordeling initiatief: diepte en oppervlakte

Het plangebied heeft een dubbelbestemming Waarde-Archeologie volgens het bestemmingsplan. Het archeologiebeleid van de gemeente heeft vervolgens twee variabelen om archeologisch onderzoek verplicht te stellen: (1) een dieptegrens en (2) een oppervlakte-ondergrens voor de bodemverstorende activiteiten. Beide variabelen moeten overschreden worden om het (laten) uitvoeren van (inventariserend) archeologisch onderzoek verplicht te stellen.

Voor de gemeente is de dieptegrens bepaald op 0,4 meter beneden maaiveld. De tweede variabele, de oppervlakte-ondergrens, is gekoppeld aan de categorie zoals die op de beleidskaart archeologie (onderligger van de verbeelding van het bestemmingsplan) opgenomen is. Aangezien het plangebied een dubbelbestemming archeologie heeft, ligt het in een zone van categorie 2, 3, 4 of 5. Voor deze categorieën zijn de ondergrenzen respectievelijk 50 m² (categorie 2), 100 m² (categorie 3), 250 m² (categorie 4) en 2.500 m² (categorie 5). De gemeente hanteert de feitelijke (zone van de) bodemverstorende ingreep als beoordelingscriterium om binnen het gehele plangebied onderzoek verplicht te stellen.

Voorbeeld 1: een ingreep van 1.000 m² op een perceel van 1 ha in een zone van categorie 5 (oppervlakte-ondergrens van 2.500 m²): geen onderzoek op het plangebied noodzakelijk.

Voorbeeld 2: een ingreep van 3.000 m² op een perceel van 1 ha in een zone van categorie 5 (oppervlakte-ondergrens van 2.500 m²): onderzoek op het gehele plangebied noodzakelijk.

Indien de geplande ingrepen de gestelde diepte- en oppervlakte-ondergrenzen overschrijden, is de uitvoering van archeologisch onderzoek noodzakelijk. Welk type onderzoek uitgevoerd moet worden, is ter beoordeling aan de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie of diens adviseur (= stap 5 en volgende).

Wordt de oppervlakte-ondergrens niet overschreden of wordt minder dan 0,4 meter beneden maaiveld vergraven, dan vervalt de verplichting tot uitvoering van archeologisch onderzoek en kan het initiatief wat betreft de archeologische component doorgang vinden.

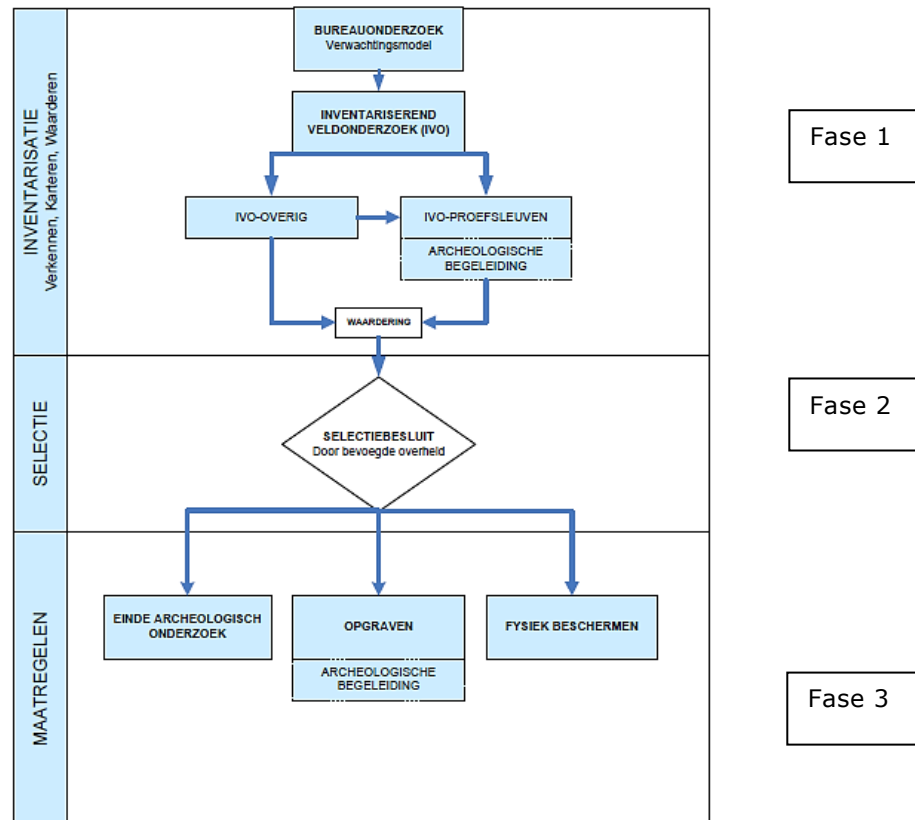
Belangrijk: De vrijstelling betekent niet dat geen archeologische waarden in de bodem aanwezig kunnen zijn. De dubbelbestemming blijft in het plangebied gehandhaafd. Bij de graafwerkzaamheden kunnen archeologische resten worden aangetroffen (toevalsvondsten). Per vrijgesteld initiatief overweegt de gemeente (dit is ter beoordeling aan de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie) om de lokale archeologievrijwilligers de mogelijkheid te bieden om waarnemingen te doen tijdens de (beperkte) graafwerkzaamheden.

Stap 5: bepalen aard van het archeologisch onderzoek

Archeologisch onderzoek wordt gefaseerd uitgevoerd. De diverse stappen die doorlopen kunnen worden, worden het proces van de archeologische monumentenzorg (AMZ-proces) genoemd (zie figuur 1). Voor alle stappen geldt dat de uitvoering ervan plaats dient te vinden conform specificaties vastgelegd in de protocollen en leidraden van de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) en eventuele aanvullende eisen van de gemeente.

Het AMZ-proces is een vorm van trechtering, waarbij meestal begonnen wordt met betrekkelijk eenvoudige (en minder kostbare) onderzoeksmethoden. De meer complexe werkzaamheden worden pas later in het proces toegepast op vindplaatsen waar in het belang van een onderbouwd

selectiebesluit nader onderzoek noodzakelijk is. Zo wordt via een proportionele inzet van financiële middelen gekomen tot een afweging van het archeologische belang in het kader van de ruimtelijke ordening. In gevallen waar voldoende duidelijkheid is omtrent de archeologische verwachting, kan om het planproces te versnellen, overwogen worden om bepaalde stappen achterwege te laten of te combineren. Deze afweging wordt gedaan door de gemeentelijk beleidsmedewerker archeologie en/of diens adviseur.

Figuur 1. Fases van het AMZ-proces. Fase 1 wordt gevormd door stappen 5 t/m 9 van het stroomdiagram, fase 2 door stap 10 en fase 3 door stap 11.

Stap 6: opstellen PvE / PvA

Archeologisch onderzoek dat in het kader van een AMZ-proces uitgevoerd wordt, dient de protocollen van de archeologische beroepsgroep te volgen, zijnde de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Dit houdt onder andere in dat de onderzoeken uitgevoerd moeten worden conform een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen (PvE) of plan van aanpak (PvA). Aanvullend kan de gemeente uiteraard gemeente-specifieke eisen stellen.

De gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaart uit 2010, dient als gemeentedeekkend bureauonderzoek. Op basis van deze kaart is de beleidskaart opgesteld.

Het uitvoeren van archeologisch onderzoek binnen de gemeente dient te geschieden op basis van:

- in geval van bureauonderzoeken/quickscans gecombineerd met veldverkennde booronderzoeken: de door de gemeente opgestelde richtlijnen voor inventariserend archeologisch onderzoek;
- in geval van karterende/waarderend booronderzoeken bij vuursteenvindplaatsen: een door een senior-archeoloog opgesteld Plan van Aanpak (PvA);

- c. in geval van waarderende proefsleuvenonderzoeken: een door een senior-archeoloog opgesteld programma van eisen (PvE).

Deze richtlijnen zijn als apart implementatiedocument van het gemeentelijk archeologiebeleid opgenomen.

Stap 7: beoordelen PvE / PvA

De gemeente beoordeelt de opgestelde PvE's. PvA's worden in principe niet door de gemeente beoordeeld of goedgekeurd, maar bij de toetsing van het onderzoeksrapport wordt wel beoordeeld of het onderzoek naar behoren en met de juiste systematiek is uitgevoerd. De gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie, eventueel ondersteund door een archeologisch adviseur (als senior-archeoloog), voert de beoordeling uit en laat deze door het bevoegd gezag ondertekenen. Het bevoegd gezag is de vergunningverlenende instantie en is dus doorgaans de gemeentelijke overheid, zijnde het College van Burgemeester en Wethouders.

Het PvE of PvA vormt de basis voor het verdere offertetraject en gunning/aanbesteding.

Stap 8: uitvoering archeologisch onderzoek

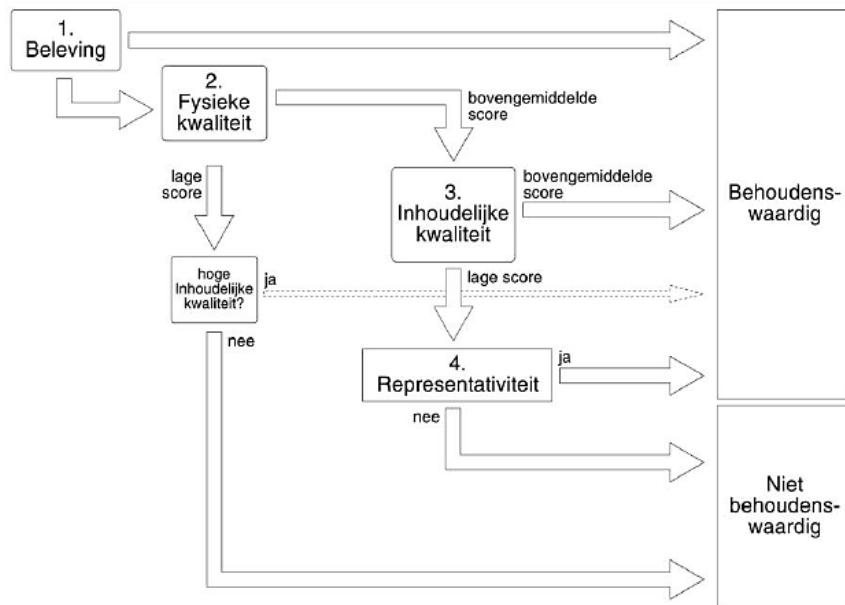
Vervolgens kan het archeologisch onderzoek conform het goedgekeurde PvE / PvA uitgevoerd worden. Enkel hiervoor vergunde bedrijven (zijnde in het bezit van een opgravingsvergunning conform artikel 45 Monumentenwet 1988) mogen archeologisch onderzoek uitvoeren. Tijdens de uitvoering dient bij voorkeur de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie toezicht te houden op het onderzoek en desgewenst in het veld waarnemingen te doen met al dan niet gewijzigde methoden, technieken en/of vraagstelling tot gevolg.

Stap 9: beoordeling archeologisch rapport

Iedere stap van het AMZ-proces eindigt met de beoordeling van een archeologisch onderzoeksrapport en de afweging of er voldoende informatie is verzameld om een verantwoord selectiebesluit te kunnen nemen. Als er niet voldoende bekend is over de aard, kwaliteit en behoudenswaardigheid van de archeologische resten (en dus over de gevolgen van de geplande ingreep) kan de gemeente verlangen dat nader onderzoek uitgevoerd wordt waarmee de benodigde informatie wordt verzameld over de aard en kwaliteit van de aanwezige archeologische resten. Stappen 6 tot en met 9 moeten dan herhaald worden totdat de gemeente wel over voldoende informatie beschikt om een goed inhoudelijk onderbouwd besluit te kunnen nemen. De gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie dient ter voorbereiding van het selectiebesluit de onderzochte vindplaatsen te kunnen beoordelen op verschillende criteria:

- a. belevingswaarde, op basis van hun schoonheid of herinneringswaarde;
- b. fysieke kwaliteit op basis van gaafheid en conservering;
- c. inhoudelijke kwaliteitscriteria op basis van zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Onderstaand schema geeft de beoordeling weer (figuur 2).

Figuur 2. Beoordeling van archeologische vindplaatsen

Stap 10: selectiebesluit archeologie

Zodra de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie van mening is dat men over voldoende archeologische informatie over het archeologisch vooronderzoek beschikt, kan een inhoudelijk onderbouwd selectiebesluit voorbereid worden. Gezien de mogelijke consequenties die aan archeologische selectiebesluiten verbonden kunnen zijn, is het van het grootste belang dat dergelijke besluiten op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand komen. In ieder geval staan selectiebesluiten op moment van ter inzage legging van verleende vergunningen of bestemmingsplannen open voor bezwaar en beroep, respectievelijk zienswijzen. Selectiebesluiten zijn niet zelfstandig vatbaar voor bezwaar/inspraak en beroep.

Een goed selectiebesluit bestaat dan ook uit de volgende onderdelen:

1. duidelijke omschrijving van de geplande ingrepen en de te volgen Wro-procedure
2. duidelijke omschrijving van het onderzoek: ligging, onderzoekende instantie, korte beschrijving van de resultaten en advies;
3. inhoudelijke beoordeling van het onderzoek uitgevoerd door de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie of diens archeologisch adviseur;
4. als bijlage: de betreffende onderzoeksrapporten en beoordelingen;
5. voorstel tot selectiebesluit. De mogelijkheden hierbij zijn:
 - a. vrijgave van het terrein: Deze optie doet zich voor zodra op het betreffende perceel geen behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen worden of aangetroffen zijn. Professioneel archeologisch onderzoek is niet meer noodzakelijk en het initiatief kan wat betreft de archeologische component doorgaan.
 - b. archeologische begeleiding en opgraving: Deze optie doet zich voor zodra op het betreffende perceel behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen worden. Professioneel archeologisch onderzoek is vervolgens wenselijk.
 - c. fysiek behoud in situ: Deze optie doet zich voor indien de aangetroffen archeologische resten van dermate belang zijn dat onderzoek ofwel niet wenselijk is (een uniek archeologisch complex) of financieel niet haalbaar is. In dit geval kan

de vergunning geweigerd worden of wordt door de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie randvoorwaarden (technische eisen t.b.v. archeologiesparende ingrepen) opgesteld waardoor archeologische resten ondanks de nieuwe ingrepen in hun oorspronkelijke context duurzaam bewaard kunnen blijven.

6. wijze van bekendmaking en bijhorende juridische procedure (mogelijkheden van inspraak, bezwaar en beroep in geval van een vergunningverlening of een -wijziging van-bestemmingsplan).

Stap 11: vergunning / ontheffing

Na besluitvorming over het archeologisch vooronderzoek is duidelijk wat de eventuele archeologische vervolgstappen moeten zijn. De gemeente heeft (al dan niet na consultatie van een senior archeoloog) op basis van de onderzoeksresultaten gekozen uit de volgende maatregelen: vrijgave, begeleiding, opgraving of behoud in situ. Afhankelijk van het besluit worden er voorschriften en/of voorwaarden opgenomen in de omgevingsvergunning of het projectafwijkingbesluit. Deze voorschriften/voorwaarden worden door de gemeentelijke beleidsmedewerker archeologie aangeleverd en kunnen bestaan uit:

- a. de verplichting om technische maatregelen te treffen waarmee monumenten in de bodem worden behouden;
- b. de verplichting tot opgraving door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg, zijnde een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van opgravingen en die voldoet aan de kwalificaties die door burgemeester en wethouders in de vergunning zijn gesteld;
- c. de verplichting om de bodemverstorende activiteiten te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg en die voldoet aan de kwalificaties die door burgemeester en wethouders in de vergunning zijn gesteld.

In alle drie de gevallen kan de gemeente een Programma van Eisen verlangen of zelf opstellen, waaraan de maatregelen moeten voldoen.

Beschrijving van de verschillende processen

Wabo-traject

Per 1 oktober 2010 is de Wabo in werking getreden. Het hoofddoel van de Wabo is het bundelen van de verschillende toestemmingsbesluiten (vergunningen en ontheffingen) die nodig zijn voor het realiseren van een plaatsgebonden, fysiek project tot één besluit. Concreet worden onder andere de sloop-, bouw-, aanleg- en monumentenvergunning gecombineerd tot één omgevingsvergunning. Doordat er slechts één besluit wordt genomen, is er slechts één bestuursorgaan betrokken, nl. het college van burgemeester en wethouders.

De Wabo plaatst het bestemmingsplan met z'n regels en verbeelding centraal. Om rechtszekerheid te creëren, heeft de Wabo opgenomen dat alleen als in het bestemmingsplan gebieden zijn aangemerkt als archeologisch waardevol (dubbelbestemming Waarde-Archeologie), er voorwaarden en voorschriften betreffende bijv. archeologisch onderzoek gekoppeld kunnen worden aan de omgevingsvergunning.

De Wabo kent twee beoordelingstermijnen: de reguliere voorbereidingsprocedure is 8 weken en de uitgebreide voorbereidingsprocedure is 26 weken. Beide procedures kennen de mogelijkheid om met maximaal 6 weken verlengd te worden. De meeste activiteiten die omgevingsvergunningplichtig zijn, vallen onder de reguliere voorbereidingsprocedure. Dit houdt in dat zodra een omgevingsvergunningdossier bij de gemeente binnenkomt, dit tijdens de wettelijke beoordelingstermijn getoetst moet worden op de cultuurhistorische (en dus ook de archeologische) component. Omdat de beoordelingstermijn echter kort is, is het bijna onmogelijk om archeologisch vooronderzoek tot uitvoering te brengen, te rapporteren en te beoordelen binnen de gestelde termijn. Dit impliceert dat dit (voor)onderzoek voorafgaand aan de vergunningaanvraag c.q. de indiening van een omgevingsvergunningdossier bij de gemeente uitgevoerd moet zijn en dat dossiers die geen archeologisch onderzoeksrapport hebben bijgevoegd als bijlage niet ontvankelijk verklaard en dus niet in behandeling genomen mogen worden.

In het stroomdiagram is aangegeven op welk moment het officiële Wabo-traject gestart zou moeten worden, namelijk na stap 10. Zodra duidelijk is of er archeologische resten aanwezig zijn en wat hun waarde is (wel of niet behoudenswaardig), kunnen voorwaarden opgesteld worden die aan de omgevingsvergunning gekoppeld worden.

AMZ-cyclus

Zie uitleg bij stap 5 van het stroomdiagram.

(Wijziging van) bestemmingsplan

Sinds 1 september 2007 is de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. In deze herziening van de Monumentenwet 1988 zijn - ter voorkoming dat de bodem van ons land verandert in een 'cultuurhistorische woestijn' - de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta (1992) voor Nederland nader uitgewerkt. De belangrijkste veranderingen betreffen:

- het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden in de bodem;
- de kosten van archeologische werkzaamheden komen in principe voor rekening van de initiatiefnemer van bodemverstoringende activiteiten (veroorzakerprincipe);
- de archeologische monumentenzorg wordt een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijke ordeningsproces.

In het nieuwe bestel is een grotere verantwoordelijkheid en een sturende rol neergelegd bij de gemeentelijke overheid, niet in de laatste plaats omdat ook de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) op 1 juli 2008 en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) op 1 oktober 2010 van kracht is geworden. Dit houdt onder andere in dat de archeologische en cultuurhistorische waarden op verantwoorde wijze dienen te worden geïntegreerd in het ruimtelijke beleid. Centraal instrument hierbij is het bestemmingsplan met regels voor de dubbelstemming Waarde-Archeologie en de verbeelding.

Indien in afwijking van het vigerende bestemmingsplan een activiteit ontplooid wordt, gelden de algemene uitgangspunten zoals opgenomen in de archeologienota en de beleidskaart archeologie.

Implementatiedocument 3: Publieksfolder

Onderstaande tekst vormt de basistekst voor een gemeentelijke archeologiefolder.

Deze basistekst kan uiteraard aangevuld worden en kan in de gemeentelijke opmaak uitgegeven worden

Buitenkant folder

Archeologische procesgang

Archeologisch onderzoek is maatwerk. De beste aanpak van het uit te voeren onderzoek bespreekt u samen met de gemeentelijk medewerker archeologie. Archeologisch onderzoek dient

uitgevoerd te worden door een bureau dat hiervoor een vergunning heeft. Welk onderzoeksbureau het onderzoek uitvoert, mag u zelf kiezen. Zie onderstaande websites. Als blijkt dat vanwege de vergunning archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is, dan zal de eerste onderzoeksslap in de meeste gevallen een quickscan en een verkennend booronderzoek zijn. De gemeente heeft hiervoor een richtlijn opgesteld, die via de website te downloaden is. Het rapport van het onderzoek en het advies dat daaruit voortvloeit, worden getoetst door de gemeente. Indien blijkt dat nader archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk is dan zal dit in veel gevallen een proefsleuvenonderzoek zijn, of een variatie daarop. Het reikt te ver hier nu verder op in te gaan. In ieder geval zal op basis van de uitkomst van dit onderzoek besloten worden of (al dan niet onder voorwaarden) het vergunningverleningstraject kan worden voortgezet. We noemen dit een selectiebesluit.

Meer informatie

Websites:

Algemene informatie: www.boxtel.nl

Archeologische bedrijven: www.sikb.nl → archeologie → gecertificeerden en vergunninghouders archeologie.

Gemeentelijk contactpersoon archeologie

Voorts kunt u contact opnemen met de gemeentelijk contactpersoon archeologie, dhr. H. Heling via 0411 655911 of h.heling@boxtel.nl.

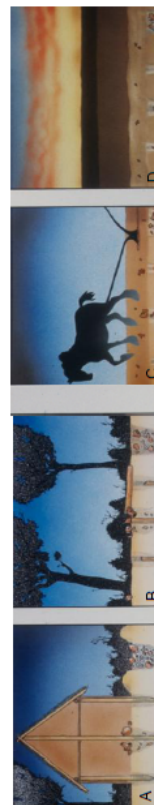
Archeologie en omgevingsvergunning

Als u voor uw bouw- of sloopplannen, of andere werkzaamheden een omgevingsvergunning dient aan te vragen, kan het zijn dat u hierbij rekening moet houden met archeologische waarden in de bodem. Of dit het geval is, blijkt uit het bestemmingsplan en de daaraan verbonden planregels. U heeft vernomen dat u archeologisch (voor)onderzoek dient uit te voeren. In deze folder kunt u meer informatie vinden over dit onderzoek en over het gemeentelijk archeologiebeleid.

Wat is archeologie?

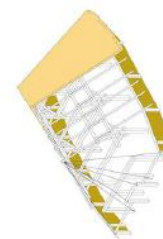
Archeologie is de wetenschap die samenlevingen uit het verleden bestudeert aan de hand van de materiële resten (vondsten en sporen) die de mens heeft achtergelaten in de bodem. Van al deze archeologische resten is in Nederland bijna niets meer aan de oppervlakte zichtbaar, maar ligt verborgen onder de grond. We noemen de in de ondergrond bewaarde resten het bodemarchief. Dit bodemarchief omvat dus alle in de grond bewaarde overblijfselen van menselijk handelen. Het is een unieke bron van informatie over ons verleden. Het is ook de enige bron van informatie die we hebben over het grootste deel van de geschiedenis van de bewoners van deze streken.

Van prehistorisch huis naar archeologische vindplaats: nederzetting met prehistorische bewoning (A). Na het opgeven van de nederzetting vervalt deze geleidelijk en ontstaat weer bos (B). In de Middeleeuwen wordt de oorspronkelijke woonlaag regelmatig geploegd zodat ca. de bovenste 30 cm verandert in een oude akkerlaag (C). Vanaf de Middeleeuwen ontstaat er vaak een dik plaggendek dat de sporen en oude akkerlaag afdekt. Bij normale ploegwerkzaamheden worden oudere cultuurlagen op den duur niet meer geraakt (D).

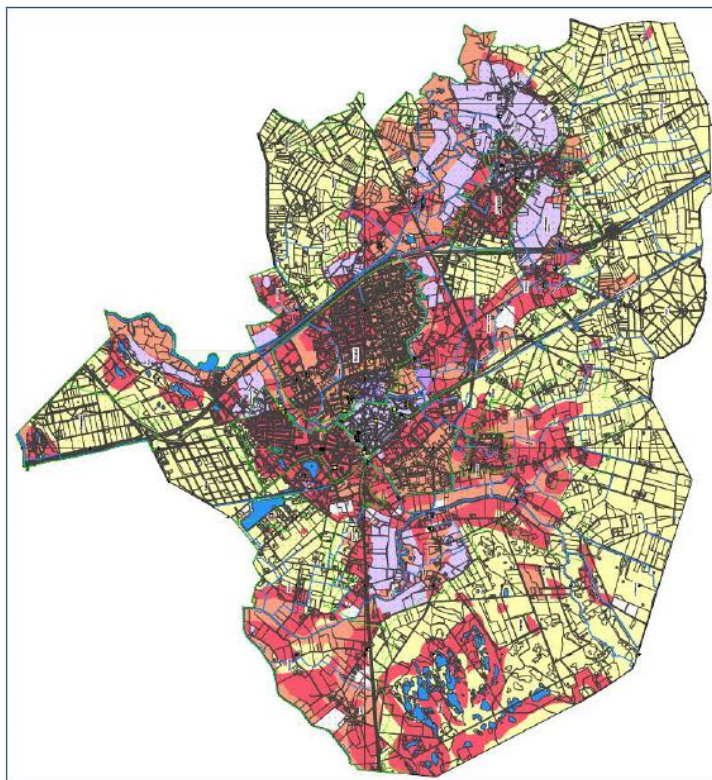
Waarom moet archeologisch onderzoek uitgevoerd worden?

Ons bodemarchief is – in tegenstelling tot een papieren archief – maar éénmalig raadpleegbaar, niet regeneerbaar (je kunt het niet herstellen) en is uitermate kwetsbaar. In de strijd om de schaarse ruimte dreigen de archeologische resten steeds weer het onderspit te delven. De ontwikkeling van wegen, woningbouwlocaties, bedrijven-terreinen, intensivering van de landbouw en natuurontwikkeling eisen hun tol van ons bodemarchief. Wat eenmaal verloren is gegaan, komt niet meer terug. Daarom is door Nederland in 1992 het Europese Verdrag van Malta ondertekend. Nederland heeft de uitgangspunten van dit verdrag sinds september 2007 verwerkt in de nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg. Sindsdien wordt gestreefd naar behoud en bescherming van archeologische resten in de bodem en vormt de archeologische monumentenzorg een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijke ordeningsproces. Daarbij is er voor gekozen om de kosten van archeologisch (voor)onderzoek meer te leggen bij de initiatiefnemer van een (bouw)plan.

Wat is het gemeentelijk beleid inzake archeologische resten?

In #jaar# is het gemeentelijk archeologiebeleid vastgesteld. Uitgangspunt is dat er op gemeentelijk niveau maatschappelijk verantwoord wordt omgegaan met het archeologische erfgoed. Het beleid is vertaald in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Naast een zorgvuldige bescherming van het archeologische erfgoed zijn heldere procedures belangrijk. Hierdoor kunnen onnodige onderzoeken en kosten worden voorkomen. Om er zeker van te zijn dat u niet meer onderzoeken hoeft uit te voeren dan noodzakelijk, gaat de gemeente uit van verschillende onderzoeksstappen. Afhankelijk van de resultaten ervan, zult u één of meerdere stappen moeten doorlopen. Na afloop van elke fase stelt de gemeente op basis van het onderzoeksrapport vast of een plangebied voor wat betreft archeologie kan worden vrijgegeven of dat er nader onderzoek noodzakelijk is. We noemen dit de AMZ-cyclus. 'AMZ' staat voor vergunningstraject weergegeven op het inlegvel van deze brochure.

Checklist van aan te leveren gegevens

Heeft u bouwplannen of gaat u graafwerkzaamheden uitvoeren, dan heeft u bij de voorbespreking van uw plannen met de gemeente de volgende gegevens nodig:

- Administratieve gegevens:
 - Adres van het plangebied: _____
 - Kadastrale aanduiding van het plangebied: _____
 - Naam en adres van initiatiefnemer en van eventuele pachters/gebruikers van het plangebied:
Naam: _____
Adres en woonplaats: _____
Email contactpersoon: _____
Telefoon contactpersoon: _____
- Grondgebruik van het plangebied:
 - Huidig grondgebruik: akker / weiland / bebouwd* / _____
 - Toekomstig grondgebruik, inclusief een korte planbeschrijving waarbij de omvang, de verstoringsdiepte en bouw- en funderingswijze aangegeven worden:

 - Verleden grondgebruik:
 - o Bodemverstoring ja / nee*. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld diepploegen, geëgaliseerd, ontgrond, Uitgangspunt hierbij is dat de aangegeven verstoring aantoonbaar moet zijn.
Diepte van de bodemverstoring = _____ m beneden maaiveld.
 - o Vervuiling en/of sanering binnen het plangebied: ja / nee*.
Indien ja, wat zijn de daarbij horende consequenties:

Is er sprake van bebouwing binnen het plangebied: ja / nee*
Is er sprake van kelder(s) binnen het plangebied: ja / nee*
Is er sprake van kruipruimte(n) binnen het plangebied: ja / nee*
Is er sprake van olietank(s) binnen het plangebied: ja / nee*
Is er sprake van kabels en leidingen binnen het plangebied: ja / nee*
- Heeft er reeds bodemonderzoek plaatsgevonden: ja / nee*. Hierbij kan gedacht worden aan milieutechnisch onderzoek, explosieven, archeologie,
Indien ja, wat zijn de daarbij horende consequenties: _____

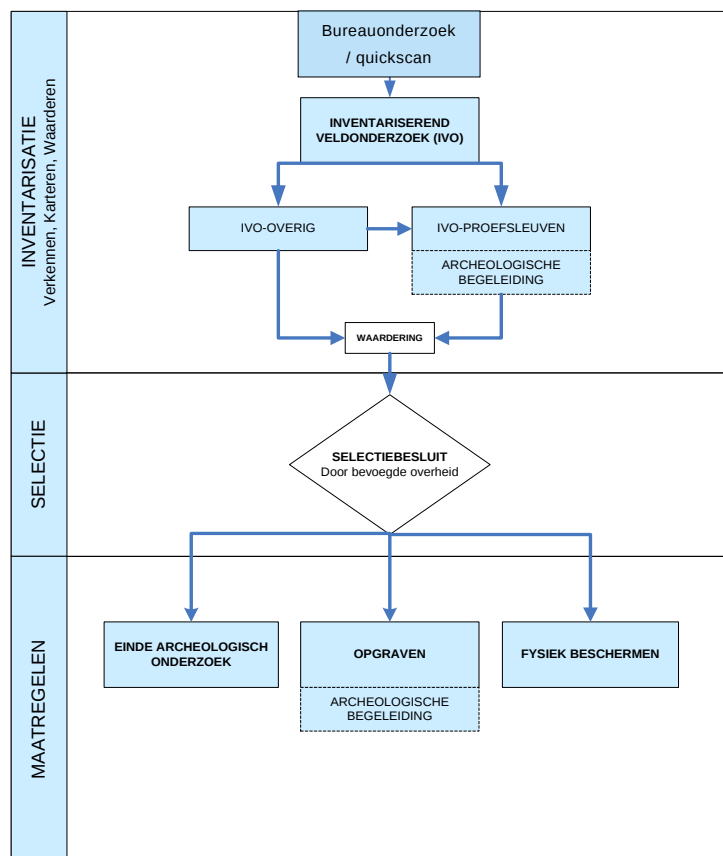
Indien voorhanden, dient u de volgende zaken bij de voorbespreking met de gemeente tevens mee te brengen:

- ☐ Locatie van het plangebied (op kaart en/of luchtfoto)
- ☐ Foto(s) van het plangebied (huidig grondgebruik)
- ☐ Schets en/of bouwtekening van de voorgenomen ingrepen
- ☐ Rapporten betreffende milieutechnisch onderzoek, explosieven, archeologie, ...
- ☐ Alle overige informatie die u relevant acht.

* Doorhalen wat niet past.

Implementatiedocument 4: Standaardrichtlijnen archeologisch onderzoek en bijhorende rapportage(s).

Op basis van de gemeentelijke beleidsuitgangspunten archeologie is het mogelijk dat bij ruimtelijke ingrepen ook archeologisch onderzoek verplicht gesteld wordt. Dit archeologisch onderzoek kan variëren van een bureauonderzoek/quickscan tot verkennende, karterende en waarderende onderzoeken met als eindresultaat een opgraving of een archeologische begeleiding. Combinaties en/of opeenvolging van deze onderzoeken zijn eveneens mogelijk. Het proces van inventariserend onderzoek bevindt zich vanuit de RO-procedure gezien voorafgaand aan de aanvraag omgevingsvergunning (Wabo). De rapportages daarvan dienen ten behoeve van de aanvraag meegezonden te worden.

Het proces van de archeologische monumentenzorg (AMZ-onderzoekscyclus) in schema zoals dat algemeen gehanteerd wordt.

Om dit onderzoek binnen de gemeentegrenzen zo efficiënt mogelijk te laten verlopen en de onderzoeken toe te spitsen op de gemeentelijke situatie, zijn voor het archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek of quickscan en verkennend booronderzoek) een aantal minimale eisen genoteerd. Deze eisen zijn aanvullend aan de eisen die vanuit de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) gevraagd worden. Daarenboven geldt dat indien door wijziging/herziening van de KNA er een strijdigheid zou ontstaan tussen onderstaande eisen en het eisenpakket van de KNA, de KNA leidend is.

Bureauonderzoek/quickscan met inventariserend veldonderzoek – verkennende fase

De gemeente beschikt over een gemeentelijke archeologische beleidskaart gebaseerd op een gemeentelijke archeologische verwachtingen- en waardenkaarten, gecombineerd met een cultuurhistorische waardenkaart. Deze kaarten worden beschouwd als een (KNA-conform) gemeentedekkend bureauonderzoek en vormen dan ook het uitgangspunt voor het al dan niet opstarten van een AMZ-onderzoekscyclus. Ofschoon de gemeentelijke waardenkaart al een grotere mate van detail kent dan bijvoorbeeld de IKAW, is het bij plangebieden in de meeste gevallen wenselijk om actuele en meer op het plangebied gerichte detailinformatie te verzamelen die een stevige basis vormt voor het uit te voeren veldonderzoek. Dit gebeurt door middel van een quickscan voor het specifieke plangebied. De quickscan wordt in de meeste gevallen gecombineerd met verkennende boringen. In uitzonderlijke gevallen kan door de gemeente een uitgebreider bureauonderzoek gevraagd worden.

Quickscan

De quickscan dient nadere en actuele informatie te verzamelen over het plangebied en wordt uitgevoerd ten behoeve van:

- Een Plan van Aanpak verkennend booronderzoek;
- Het opstellen van een PvE proefsleuven, Archeologische begeleiding of opgraving, als met betrekking tot het gebied nog geen archeologisch vooronderzoek heeft plaatsgevonden

De quickscan dient zo beknopt mogelijk te zijn, is minder breedvoerig dan een bureauonderzoek en heeft enkel tot doel locatie-specifieke informatie te leveren om de onderzoekssystematiek en -vraagstelling van eventueel vervolgonderzoek (mede) te bepalen. De quickscan dient bij voorkeur gecombineerd te worden met een verkennend booronderzoek tenzij uit de quickscan duidelijk blijkt dat de bodem verstoord is (bijv. door ontgroning). Of de (bodem)omstandigheden er op duiden dat geen archeologische resten (meer) te verwachten zijn. In het kader van een PvE archeologische begeleiding of proefsleuven zal de afweging moeten worden gemaakt of verkennende boringen nog iets toevoegen.

Doel van de quickscan en het verkennend booronderzoek is om vast te stellen:

1. Wat de diepteligging is van het archeologisch relevante niveau?
2. Of door moderne bodembewerking (zoals diepploegen, ontgronden, egaliseren, aspergeteelt) het archeologisch relevante niveau dermate is aangetast dat de kans op behoudenswaardige archeologie in het betreffende gebied (zeer) klein is geworden?
3. Hoeveel dieper de C-horizont (het archeologisch relevante niveau) is vergraven door moderne bodembewerking, dan bij normaal grondgebruik het geval zou zijn?
4. Of de bodemkundige informatie duidt op bijvoorbeeld te natte omstandigheden om bewoningssporen of archeologische resten te verwachten?

Benodigde gegevens ten behoeve van de quickscan:

- een duidelijke omschrijving van de voorgenomen bodemingreep in het plangebied in woord en beeld, uitgedrukt in absolute vierkante meters en als percentage van het oppervlak van het plangebied. Ook de diepte van de voorgenomen bodemingreep dient vermeld te worden.
- informatie van lokale heemkunde- en/of archeologievrijwilligers.
- kaartmateriaal dat minimaal bestudeerd (geëvalueerd) moet worden:
 - Gemeentelijke beleidskaart archeologie
 - Gemeentelijke verwachtingskaarten archeologie
 - ARCHIS II:, geomorfologische kaart, bodemkaart, waarnemingen, onderzoeksmeldingen en AMK-terreinen
 - Het AHN (detail plangebied en directe omgeving)
 - oudste kadasterkaart (ca. 1830)
 - Bonnekaart (ca. 1900-1920)
 - moderne kaart (ca. 2007 of later)
 - Tranchot- of Ferrariskaart
 - stedelijke en/of historische kernen: eventueel stadsplattegronden (bijv. Jacob van Deventer, ...)
- Weergave kaarten:
 - moderne kaart: ca. 0,5 A4
 - ARCHIS-kaarten en gemeentelijke beleidskaart: in 4-6 blokken per 1 A4
 - Historische kaarten: in blokken 2-6 per 1 A4
- De quickscan vindt plaats voor een gebied met een straal van minimaal enkele honderden meters rondom het plangebied.
- naar aanleiding van de resultaten van de quickscan dient het verwachtingsmodel van de gemeentelijke kaarten te worden verfijnd of bijgesteld met daaraan gekoppeld een onderzoekssystematiek en -vraagstelling (Plan van Aanpak bij verkennende boringen; Programma van Eisen bij proefsleuvenonderzoek of archeologische begeleiding)

Benodigde gegevens ten behoeve van het verkennend booronderzoek:

- minimaal 8 boringen per hectare, met een minimum van 6 per onderzoeksterrein, waarbij de boringen zinvol verspreid worden over het gehele plangebied. Dus niet enkel op het gedeelte dat verstoord zal gaan worden.
- Naast (guts)boringen wordt minimaal één profielputje met de schop gegraven om een representatief profiel te verkrijgen van de bodemopbouw en/of om de aard van de verstoring beter in beeld te krijgen. Een profielputje kan als referentieprofiel dienen voor de interpretatie van de te plaatsen boringen. Handgegraven profielputjes zijn alleen zinvol en uitvoerbaar als deze niet dieper hoeven te worden gegraven dan ca 80 cm, waarbij de C-horizont al ca 10 cm te zien is.
- referentieboringen worden gefotografeerd en in het rapport afgebeeld;
- voor de boringen geldt:
 - gebruik van guts (2 of 3 cm) én edelmanboor (diameter 7 cm)

- In ieder geval dient de onderste overgangszone van het akkerdek (Ap, minimaal 25 cm boven C horizont) tot minstens 25 cm in de C-horizont te worden geboord met een guts;
 - Gebruik juiste terminologie bodem met akkerdek (zie hieronder)
 - Alle boringen en profielputjes moeten zowel lithologisch en bodemkundig beschreven zijn volgens de *Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB) versie 5.2*
- Voor profielputjes geldt:
- per hectare wordt handmatig minstens 1 representatief profielputje gegraven, gefotografeerd (met schaalstok) en beschreven. Per plangebied minimaal 1 representatief profielputje. Alleen indien C-horizont op maximaal 70 cm wordt aangetroffen
 - het profielputje heeft een afmeting van maximaal 50*50 cm en wordt gegraven tot in de C-horizont, ten minste als uit de boringen blijkt dat de C-horizont binnen ca. 70 cm wordt bereikt. Door het profielputje wordt de bodemopbouw duidelijker, zijn de overgangen duidelijk zichtbaar en kan ook door derden het profiel geïnterpreteerd worden.

Benodigde gegevens ten behoeve van de rapportage:

- korte beschrijving administratieve-gegevens
- een of enkele foto's plangebied
- een overzichtskaart met onderzochte percelen
- kaart met aangepaste en specifiek voor betreffende plangebied ontwikkelde verwachtingszones
- indien relevant: verstoringenkaart, vondstspreidingskaart
- foto representatieve boorstaten (guts) en eventueel van een profielputje met beschrijving. Boorbeschrijvingen conform ABS
- Van het rapport dient een conceptversie aan het bevoegd gezag te worden voorgelegd. Eventuele op- en aanmerkingen worden verwerkt tot een definitief rapport. Het definitieve rapport dient eveneens in 2-voud op papier en digitaal (pdf) aan het bevoegd gezag aangeleverd te worden en digitaal aan de beoordelaar namens het bevoegd gezag.

Archeologisch vervolgonderzoek

Archeologisch vervolgonderzoek kan bestaan uit een verdere verfijning (nadere stap) in het inventariserende onderzoek (bijvoorbeeld na een quickscan en verkennend booronderzoek, dient een proefsleuvenonderzoek of karterende booronderzoek / oppervlaktekartering plaats te vinden) of kan een onderzoek betreffen naar aanleiding van een selectiebesluit. In het eerste geval betreft het onderzoek dat van belang is voor de aanvaag omgevingsvergunning. In het tweede geval kan het gaan om een voorwaarde bij het toekennen van een omgevingsvergunning. Het al dan niet -laten- uitvoeren van archeologisch vervolgonderzoek (type onderzoek, de intensiteit en de vraagstelling) vraagt om maatwerk. Slechts enkele grote

lijnen kunnen hierna uitgezet worden. Indien zich de noodzaak van vervolgonderzoek voordoet, is overleg met het bevoegd gezag en/of diens adviseur nodig.

Afhankelijk van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek dient een onderzoeksmethode ingezet te worden om de specifieke verwachting te toetsen. In principe bestaat de keuze voor de eerste vervolgonderzoeken uit twee methoden: booronderzoek dat al dan niet gecombineerd kan worden met een oppervlaktekartering (enkel in te zetten bij een steentijdverwachting!) of een proefsleuvenonderzoek. Aan beide onderzoeken ligt respectievelijk een plan van aanpak (PvA) of een programma van eisen (PvE) aan de grondslag. Het PvE wordt door de gemeente als het bevoegd gezag (of een adviseur namens de gemeente) goedgekeurd; het PvA wordt door het bevoegd gezag ter kennisname aangenomen.

Voor beide onderzoeksmethoden zijn onderzoeksleidraden opgesteld (leidraad boringen en leidraad proefsleuven). De leidraden kunnen geraadpleegd worden via de website van de SIKB (www.sikb.nl).

De resultaten van het booronderzoek dan wel proefsleuvenonderzoek kunnen aanleiding geven tot behoudmaatregelen: behoud *in* of *ex situ*.

Behoud *in situ* impliceert dat de resten in de bodem bewaard kunnen blijven door bijvoorbeeld de bodemversturende activiteiten te verplaatsen/verminderen of door archeologiesparende bouwmethodes toe te passen. Een archeologische dubbelbestemming blijft dan gehandhaafd en de mogelijkheid bestaat dat voorschriften ten aanzien van nazorg opgelegd worden.

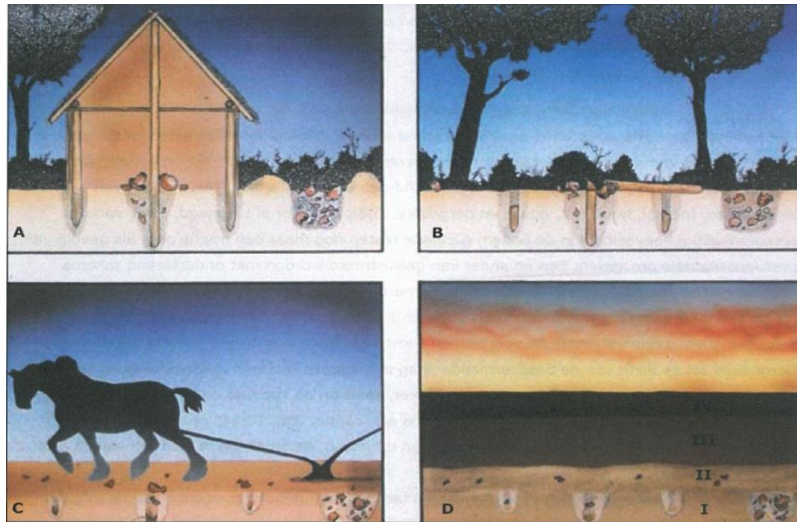
Behoud *ex situ* impliceert dat de waardevolle archeologische resten uit de bodem verwijderd worden door opgraving of archeologische begeleiding/protocol opgraven. Beide onderzoeken worden uitgevoerd op basis van een programma van eisen dat door het bevoegd gezag goedgekeurd wordt.

Te hanteren terminologie¹: akkerdek, plaggendek, plaggenbodem en enkeerdbodem

Inleiding

Van de archeologische sporen die de mens in het verleden in de gemeente heeft achtergelaten is aan de oppervlakte tegenwoordig niet veel meer te zien. Veel van de archeologische sporen zijn in de loop van de Late Middeleeuwen onder een door de boeren opgebracht akkerdek van plaggen vermengd met mest terecht gekomen. Dit akkerdek zorgt er in veel gevallen voor dat de archeologische resten bij ploegen en graafwerkzaamheden beschermd worden. Een en ander wordt in onderstaand schema weergegeven.

¹ Binnen de gemeente komen diverse bodems voor. Enkele de terminologie voor enkeerdbodems wordt in deze paragraaf nader toegelicht omdat met betrekking tot deze bodems verwarrende benamingen gebruikt worden. De andere voorkomende bodems leiden niet tot verwarring en behoeven dan ook geen verdere verklaring.

Overzichtsschema van archeologische formatieprocessen op een nederzettingsterrein met (hypothetische) bewoning in de IJzertijd (A). Na het opgeven van de nederzetting vervallen de achtergebleven resten geleidelijk en regenereert de vegetatie (B). In de Middeleeuwen wordt het gebied opnieuw ontgonnen. De oorspronkelijke woonlaag wordt omgezet en regelmatig geploegd zodat ca. de eerste 30 cm vanaf het voormalig loopniveau verandert in een homogene cultuurlaag. Scherven en andere artefacten worden uit de sporen geploegd en in de cultuurlaag opgenomen. Als het materiaal aan de oppervlakte komt, verweert het. Bodemsporen vervagen door allerlei bodemkundige processen zoals plant en dierwerking en uitspoeling. Organische materiaal zoals hout en bot vergaat boven de grondwaterspiegel (C). In de loop van de Late Middeleeuwen ontstaat er door plaggenbemesting vaak een dik plaggendek dat de sporen en oude cultuurlaag afdekt. Bij normale ploegwerkzaamheden (ca. 30 cm diep) worden oudere cultuurlagen op den duur niet meer geraakt. Bovendien worden allerlei bodemvormende processen vertraagd (D). (Naar Kortlang 1987²).

Belangrijk bij de beschrijving van de bodemopbouw is het gebruik van de juiste terminologie. Zelfs binnen de archeologische beroepsgroep worden verschillende termen door elkaar en niet altijd in hun juiste context gebruikt. De te gebruiken terminologie voor de gemeente wordt hieronder uiteengezet. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de recent verschenen studie van Theo Spek naar essen in Drenthe.³ Spek hanteert de algemene benaming van plaggenbodems voor alle bodems die een door akkerbewerking en bemesting met plaggen een opgehoogde bodem kennen.

De term 'esdek'

Verwarring ontstaat vaak over de term *esdek*. Deze term is afgelopen decennia door met name archeologen geadopteerd om een dikke, door plaggenbemesting ontstane akkerlaag te benoemen. Veelal wordt de term *esdek* zelfs gebruikt om aan te geven dat het om een enkeerbodem gaat met een plaggendek dikker dan 50 cm. Dit is op zijn minst verwarrend. In de noordelijke provincies worden (open akker)gebieden gebruikelijk aangeduid met de termen *essen*, *enken* (met *esdekken*). In de zuidelijke provincies spreekt men van *akkers* of *velden*. Het gaat hier om de cultuurlandschappelijke benaming en houdt geen direct verband met de aanwezigheid van een plaggendek.

² Kortlang F.P., 1987, *Landschapsonderzoek archeologie. De Dommelvallei: een archeologische inventarisatie* (2 dln.), Den Bosch.

³ Spek T., 2004, *Het Drentse Esdorpenlandschap*, Utrecht; Doesburg e.a. (red), 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid*. Amersfoort (NAR 34).

Essen (of esdekken) kennen niet per definitie een ophogingsdek door plaggenbemesting. De dikte van een esdek hoeft geen minimale akkerdek dikte te hebben van 50 cm. Dit houdt verband met de bodemkundige definitie.

Bodemkundig deelt men plaggenbodems in twee categorieën in: (1) (hoge bruine/zwarte) enkeerdgronden met een plaggendek van meer dan 0,5 meter en (2) laarpodzol/vaaggrond met een plaggendek van minder dan 0,5 meter. De plaggenbodems bestaan uit verschillende onderdelen. Een plaggenbodem is een grotendeels *man-made soil*. Behalve de natuurlijke bodemvorming is een eventueel aanwezige fossiele cultuurlaag en het plaggendek door toedoen van de mens ontstaan.

Voorgestelde terminologie

De bij bodemkundige beschrijvingen te hanteren terminologie is als volgt:

Esdek, es: term niet meer gebruiken

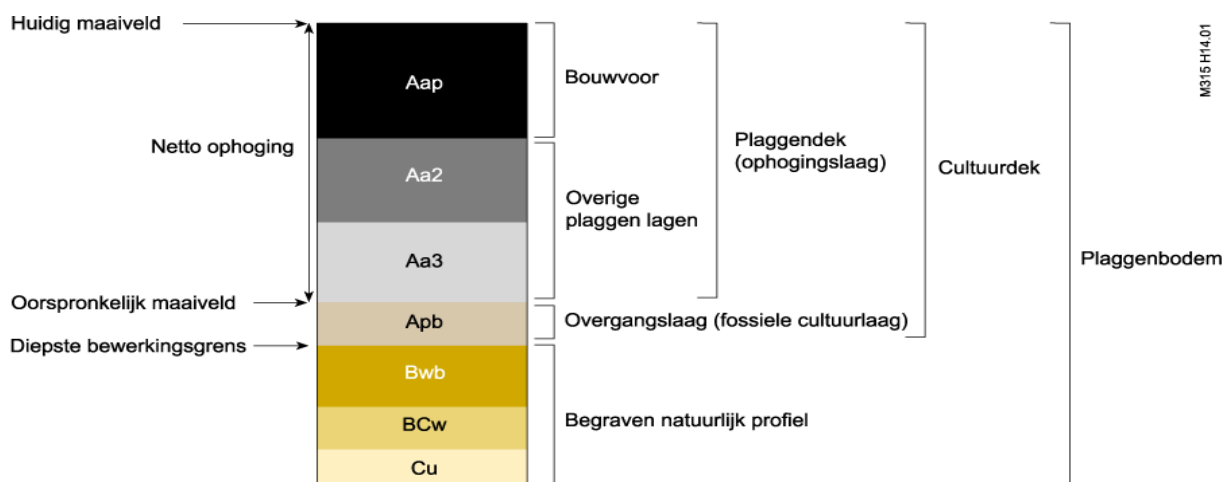
Akkerdek: meest neutrale term voor het door mensen bewerkte deel van de bodem

Enkeerd bodem: bodemkundige definitie van een plaggenbodem met een humushoudend plaggendek dikker dan 50 cm.

Plaggenbodem: bodem waarop zich een plaggendek heeft ontwikkeld. De dikte van dit dek hoeft niet per se 50 cm of meer te zijn, maar kan ook minder zijn.

Plaggendek: het antropogene (ophogings)deel van de plaggenbodem.

Onderstaande figuur geeft de onderdelen schematisch weer:

Uit Spek, 2004, p. 816.

Implementatiedocument 5: Standaardrichtlijnen esdedikteonderzoek en bijhorende rapportage(s) in het buitengebied.

Inleiding

In het kader van het gemeentelijk archeologiebeleid heeft de gemeente Boxtel ervoor gekozen om ter voorkoming van onnodig veel vergunning- en onderzoekplicht ten behoeve van activiteiten in het buitengebied een praktische aanpak te ontplooien voor de eerste archeologische onderzoeksstap.

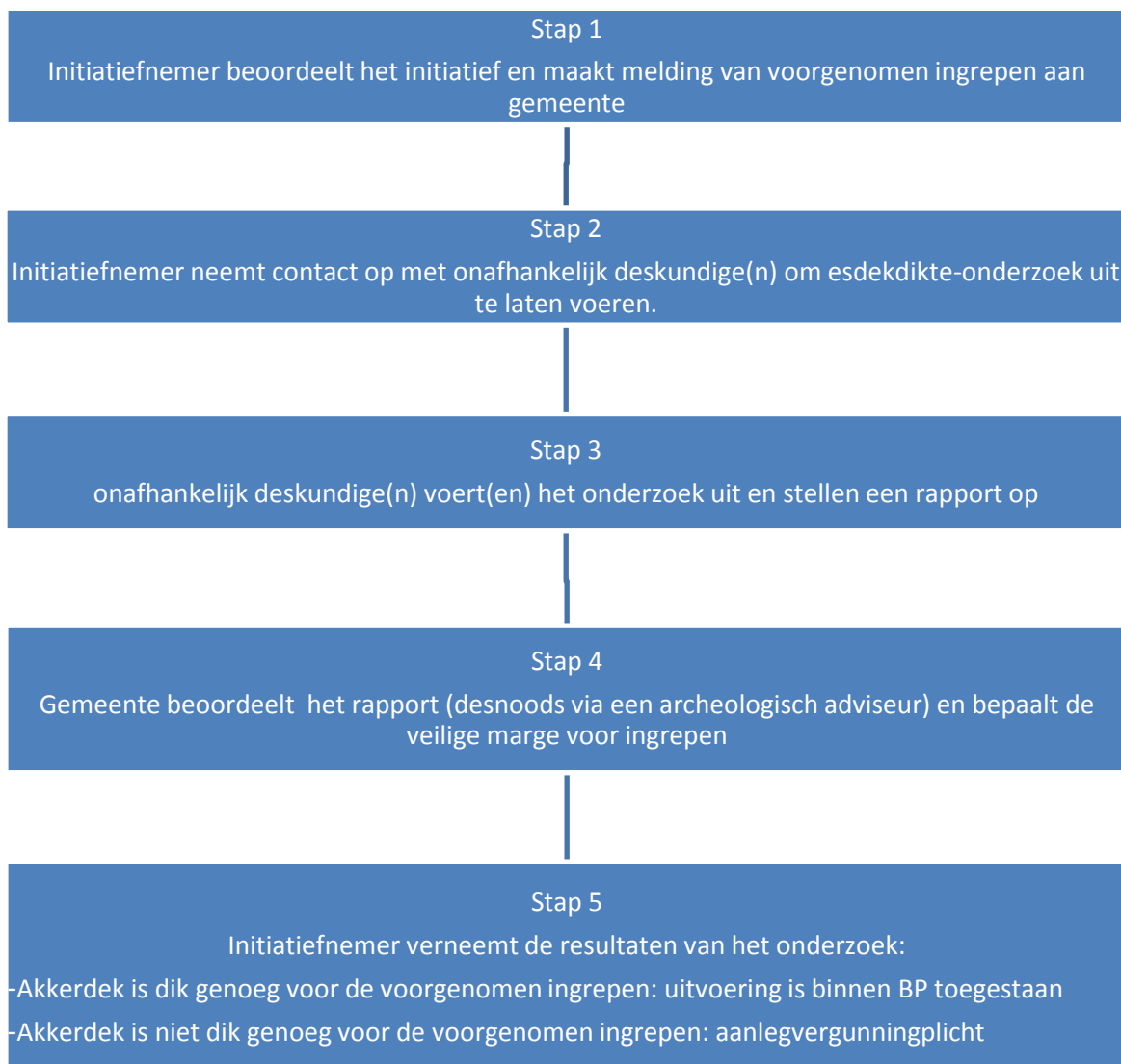
Indien men het voornemen heeft tot omgevingsvergunningplichtige bodemroerende (agrarische) activiteiten in het buitengebied, kan middels een in het bestemmingsplan opgenomen verplichte vooronderzoek naar de dikte van het esdek uitgevoerd worden. Hierbij wordt de dikte van het beschermende esdek vastgesteld in relatie tot de potentiële/te verwachten verstoringsdiepte van de bodem in verband met de voorgenomen ingreep. Omgevingsvergunningplichtige activiteiten zijn bijvoorbeeld: de aanleg van drainagesystemen, grondverbetering door diepwoelen of diepploegen, aspergeteelt, boomteelt, enz.

Doel van het onderzoek is te achterhalen wat ten behoeve van de gewenste (agrarische) activiteiten de mogelijke verstoringsdiepte kan/mag zijn zodat de gewenste activiteiten doorgang kunnen vinden én de mogelijk aanwezige archeologische resten *in situ* bewaard kunnen blijven. Uitgangspunt hierbij is dat het archeologische niveau (in de gemeente Boxtel meestal direct onder het esdek⁴), rekening houdend met een nader te bepalen buffer van 20 tot 30 cm niet door bodemverstorende activiteiten of intensieve wortelwerking wordt geraakt. Uitspraken over de aan- of afwezigheid van een archeologisch bodemarchief, of de mate van verstoring hiervan blijven achterwege. Dit is op basis van het uit te voeren esdedikte- onderzoek niet mogelijk.

Uitvoering/ Werkwijze

Om vast te kunnen stellen tot welke diepte het esdek reikt, is een inventariserend onderzoek noodzakelijk door middel van een quickscan met verkennende boringen en eventueel een of enkele handmatig gegraven profielputjes. De te hanteren (minimale) werkwijze is in onderstaand programma van eisen (PvE) weergegeven. De archeologisch deskundigen hebben een beknopte opleiding bodemkunde genoten en kunnen op basis van dit PvE de vraagstelling beantwoorden (wat is de dikte van het esdek en op welke diepte begint de C-horizont?).

⁴ Voor de precieze terminologie zie hieronder.

- stap 1. *Melding*. Op basis van de bestemmingsplanregels dienen initiatiefnemers voor mogelijk omgevingsvergunningplichtige activiteiten hiervan tijdig melding te maken (minimaal 10 weken) bij de gemeente. In de melding dient minimaal opgenomen te zijn:
- Om welk perce(e)l (en) gaat het (situatiekaart toevoegen met kadastrale kenmerken);
 - welke activiteiten worden gepland, welke diepteverstoring gemoeid is met het initiatief;
 - wie de initiatiefnemer is (met contactgegevens).
 - Geplande/gewenste aanvang werkzaamheden.
- stap 2. De initiatiefnemer neemt contact op met een onafhankelijk deskundige(n) die het onderzoek naar de dikte van het esdek kan uitvoeren en rapporteren. Hierbij dient het onderzoek aan onderstaande richtlijnen te voldoen.
- stap 3. De onafhankelijk deskundige(n) voeren conform het hieronder omschreven PvE het onderzoek naar de dikte van het esdek uit en maken hiervan een rapportage binnen een termijn van twee weken. De rapportage wordt (digitaal) geleverd aan zowel de beleidsmedewerker archeologie van de gemeente, als de initiatiefnemer.

- stap 4. De gemeente beoordeelt het uitgevoerde onderzoek en de bijhorende rapportage binnen een termijn van twee weken. Desgewenst schakelt de gemeente een externe deskundige in om deze beoordeling onafhankelijk te kunnen uitvoeren. Mits het onderzoek de gewenste kwaliteit bevat en (inhoudelijk) beoordeeld kan worden, neemt de gemeente binnen een termijn van vier weken een besluit omtrent de dikte van het esdek en de maximaal te verstoren diepte (uitgangspunt is de ondiepste waarde). Het besluit zal zijn: wel of geen vergunning noodzakelijk.
- stap 5. De initiatiefnemer wordt van het genomen besluit schriftelijk op de hoogte gebracht. In totaal neemt deze procedure tussen het moment van melden en het bekendmaken van het genomen besluit minimaal 10 weken in beslag.

PvE inventarisatie dikte van het esdek (laatmiddeleeuws plaggende/moderne bouwvoor)

Afweging uitkomst onderzoek:

Van het perceel / de percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, wordt vastgesteld tot welke diepte het esdek reikt. Het resultaat van het onderzoek is een rapport waarin de dikte van het esdek tot in de C-horizont is beschreven.

Op basis van dit onderzoek kan de archeologisch deskundige van de gemeente (dit kan de ambtenaar belast met het taakveld archeologie zijn of diens archeologisch adviseur) een veilige dieptegrens vaststellen tot welke geen vergunning nodig is en dus tot welke diepte bodembewerking in de toekomst kan plaatsvinden zonder dat eventueel aanwezige archeologische waarden worden aangetast. De gemeente bepaalt of de voorgenomen werken toegestaan kunnen worden of dat alsnog een vergunning met de daarvoor noodzakelijke onderzoeken dienen te worden overlegd ter beoordeling van de aanvraag.

Onderdelen de inventarisatie van de dikte van het esdek:

Het onderzoek bestaat uit:

1. Visuele inspectie en beschrijving van het terrein (= quickscan) met enkele situatiefoto's van het onderzoeksterrein;
2. (guts)Boringen en een profielputje;
3. Verslaglegging.

Uitgangspunten voor de quickscan:

- een duidelijke omschrijving van de voorgenomen bodemingreep in het plangebied in woord en beeld, uitgedrukt in absolute vierkante meters en als percentage van het oppervlak van het plangebied. Ook de diepte van de bodemingreep ten opzichte van het maaiveld dient vermeld te worden.
- kaartmateriaal dat minimaal bestudeerd (en in het rapport weergegeven) moet worden:
 - gemeentelijke AHN-kaart, en www.ahn.nl
 - geomorfologische kaart en bodemkaart, Bonnekaarten; optioneel: oudste kadasterkaart
 - Gemeentelijke beleidskaart archeologie

- Gemeentelijke verwachtingskaarten archeologie
- moderne kaart (ca. 2007)

Uitgangspunten voor de boringen en profielputjes:

- 5 boringen per hectare, met een minimum van 5 per onderzoeksterrein, waarbij de boringen zinvol verspreid worden over het gehele plangebied. Hierbij kan gedacht worden aan het grid zoals opgenomen in de BP Buitengebied 2011. Naast (guts)boringen wordt bij voorkeur een of enkele profielputjes met de schop gegraven om een representatief profiel te verkrijgen van de bodemopbouw en/of om de aard van de verstoring beter in beeld te krijgen. Een profielputje kan als referentieprofiel dienen voor de interpretatie van de te plaatsen boringen. Handgegraven profielputjes zijn alleen zinvol en uitvoerbaar als deze niet dieper hoeven te worden gegraven dan ca. 80 cm, waarbij de C-horizont al ca. 10 cm te zien is.
- referentie(guts)boringen worden gefotografeerd en in het rapport afgebeeld;
- voor de boringen geldt:
 - gebruik van guts (2 of 3 cm) én edelmanboor (diameter 7 cm)
 - In ieder geval dient de onderste overgangszone van het esdek (Ap, minimaal 25 cm boven C horizont) tot minstens 25 cm in de C-horizont te worden geboord met een guts;
 - Gebruik juiste terminologie bodem met esdek (zie hieronder)
 - Alle boringen en profielputjes moeten zowel lithologisch en bodemkundig beschreven zijn volgens de *Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB) versie 5.2*
- Voor profielputjes geldt:
 - Per plangebied minimaal 1 representatief profielputje. Alleen indien C-horizont op maximaal 70 cm wordt aangetroffen
 - het profielputje heeft een afmeting van ca. 40*40 cm tot maximaal 50*50 cm en wordt gegraven tot in de C-horizont, ten minste als uit de boringen blijkt dat de C-horizont binnen ca. 70 cm wordt bereikt. Door het profielputje wordt de bodemopbouw duidelijker, zijn de overgangen duidelijk zichtbaar en kan ook door derden het profiel geïnterpreteerd worden. Belangrijk is duidelijke foto's van de geschaafde profielen te maken.

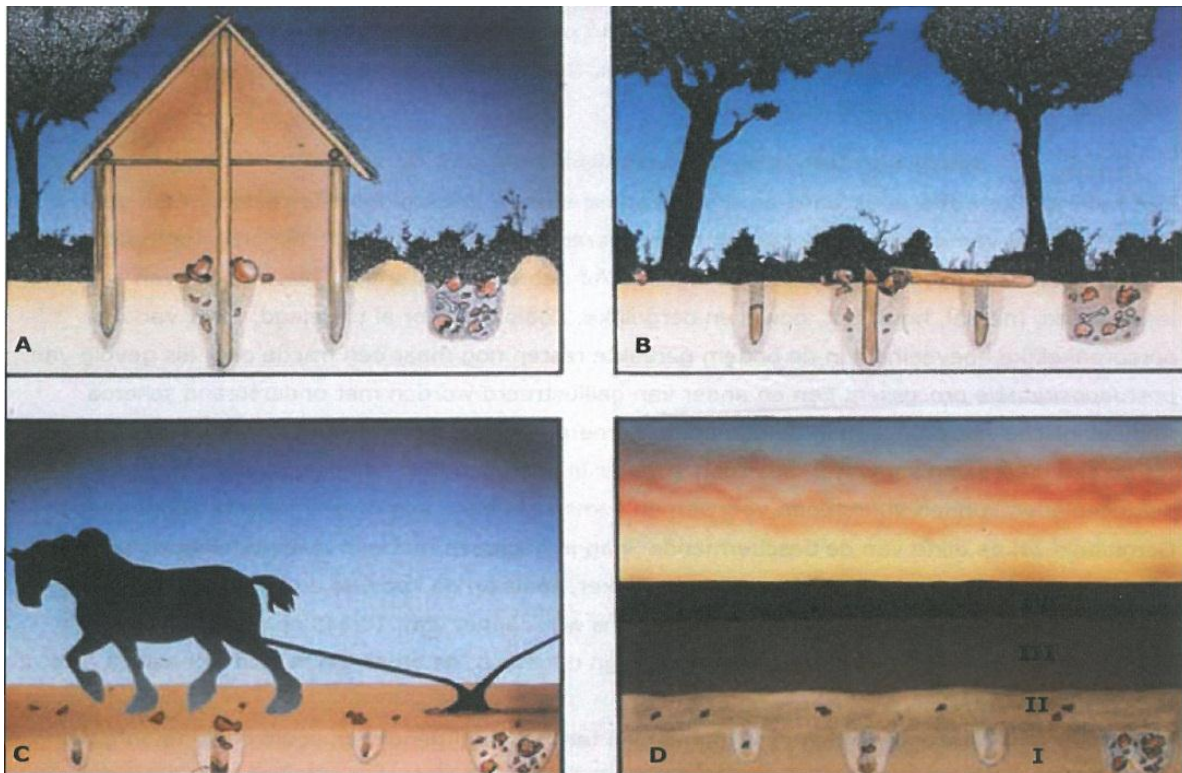
Uitgangspunten ten behoeve van de rapportage:

- korte beschrijving administratieve-gegevens
 - provincie, gemeente, plaats
 - toponiem
 - kadastrale gegevens
 - oppervlakte plangebied
 - centrum-coördinaten
 - periode van uitvoering
 - naam van uitvoerder
 - beschrijving van het plangebied (huidig en toekomstig grondgebruik)
 - eventueel naar eigen inzicht aan te vullen met andere relevante informatie

- een of enkele foto's plangebied
- een overzichtskaart met onderzochte percelen en boorpuntlocaties;
- foto en tekening van de representatieve boorstaten (guts) en eventueel van een profielputje met beschrijving. Beschrijvingen zoveel als mogelijk bodemkundig beschreven worden volgens de SIKB-leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB) versie 5.2 (respectievelijk hoofdstukken 4 en 5) conform ABS.

Toelichting op de te gebruiken terminologie

Van de archeologische sporen die de mens in het verleden in de gemeente Boxtel heeft achtergelaten is aan de oppervlakte tegenwoordig niet veel meer te zien. Veel van de archeologische sporen zijn in de loop van de Late Middeleeuwen onder een door de boeren opgebrachte dek van met mest vermengde plaggen terecht gekomen. Dit plaggendek zorgt er in veel gevallen voor dat de archeologische resten bij regulier ploegen en ondiepe graafwerkzaamheden beschermd worden. Een en ander wordt in onderstaand schema weergegeven.

Overzichtsschema van archeologische formatieprocessen op een nederzettingsterrein met (hypothetische) bewoning in de IJzertijd (A). Na het opgeven van de nederzetting vervallen de achtergebleven resten geleidelijk en regenereert de vegetatie (B). In de Middeleeuwen wordt het gebied opnieuw ontgonnen. De oorspronkelijke woonlaag wordt omgezet en regelmatig geploegd zodat ca. de eerste 30 cm vanaf het voormalig loopniveau verandert in een homogene cultuurlaag. Scherven en andere artefacten worden uit de sporen geploegd en in de cultuurlaag opgenomen. Als het materiaal aan de oppervlakte komt, verweert het. Bodemsporen vervagen door allerlei bodemkundige processen zoals plant en dierwerking en uitspoeling. Organische materiaal zoals hout en bot vergaat boven de grondwaterspiegel (C). In de loop van de Late Middeleeuwen ontstaat er door plaggenbemesting een dik plaggendek dat de sporen en oude cultuurlaag afdekt. Bij normale ploegwerkzaamheden (ca. 30 cm diep) worden oudere cultuurlagen op den duur niet meer geraakt. Bovendien worden allerlei bodemvormende processen vertraagd (D)³. (Naar Kortlang 1987).

Terminologie

Belangrijk bij de beschrijving van de bodemopbouw is het gebruik van de juiste terminologie. Zelfs binnen de archeologische beroepsgroep worden verschillende termen door elkaar en niet altijd in hun juiste context gebruikt. De te gebruiken terminologie voor de gemeente Boxtel wordt hieronder uiteengezet. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de studie van Theo Spek naar essen in Drenthe.⁵ Spek hanteert de algemene benaming van plaggenbodems voor alle bodems die een door akkerbewerking en bemesting met plaggen een opgehoogde bodem kennen.

Verwarring ontstaat vaak over de term *esdek*. Deze term is afgelopen decennia door met name archeologen geadopteerd om een dikke, door plaggenbemesting ontstane akkerlaag te benoemen. Veelal wordt de term *esdek* zelfs gebruikt om aan te geven dat het om een enkeerdbodem gaat met een plaggendek dikker dan 50 cm. Dit is op zijn minst verwarrend. In de noordelijke provincies worden (open akker)gebieden gebruikelijk aangeduid met de termen essen, enken (met *esdekken*). In de zuidelijke provincies spreekt men van akkers of velden. Het gaat hier om de cultuurlandschappelijke benaming en houdt geen direct verband met de aanwezigheid van een plaggendek.

Essen (of *esdekken*) kennen niet per definitie een ophogingsdek door plaggenbemesting. De dikte van een *esdek* hoeft geen minimale akkerdek dikte te hebben van 50 cm. Dit houdt verband met de bodemkundige definitie.

Bodemkundig deelt men plaggenbodems in twee categorieën in: (1) (hoge bruine/zwarte) enkeerdgronden met een plaggendek van meer dan 0,5 meter en (2) laarpodzol/vaaggrond met een plaggendek van minder dan 0,5 meter. De plaggenbodems bestaan uit verschillende onderdelen. Een plaggenbodem is een grotendeels *man-made soil*. Behalve de natuurlijke bodemvorming is een eventueel aanwezige fossiele cultuurlaag en het plaggendek door toedoen van de mens ontstaan.

De bij bodemkundige beschrijvingen te hanteren terminologie is als volgt:

Esdek, es: term niet meer gebruiken om verwarring te voorkomen

Akkerdek: meest neutrale term voor het door mensen bewerkte deel van de bodem

Enkeerdbodem: bodemkundige definitie van een plaggenbodem met een humushoudend plaggendek dikker dan 50 cm.

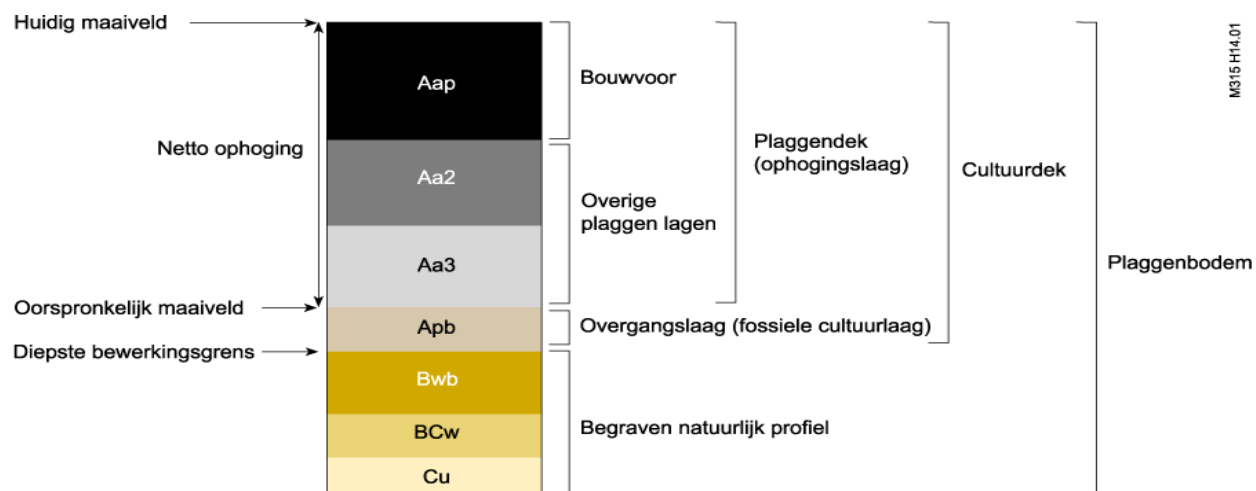
Plaggenbodem: bodem waarop zich een plaggendek heeft ontwikkeld. De dikte van dit dek hoeft niet per se 50 cm of meer te zijn, maar kan ook minder zijn. Ook de natuurlijke bodem onder het plaggendek behoort tot de plaggenbodem.

Plaggendek: het antropogene (ophogings)deel van de plaggenbodem.

Onderstaande figuur geeft de onderdelen schematisch weer:

⁵ Spek T., 2004, *Het Drentse Esdorpenlandschap*, Utrecht; Doesburg e.a. (red), 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid*. Amersfoort (NAR 34).

³ Kortlang F.P., 1987, *Landschapsonderzoek archeologie. De Dommelvallei: een archeologische inventarisatie (2 dln)*, 's Hertogenbosch.

Uit Spek, 2004, p. 816.

Implementatiedocument nr. 6: Sjabloon programma van eisen voor proefsleuven

Inleiding

U gaat een PvE opstellen binnen een gemeente die werkt met het sjabloon 'Programma van Eisen (PvE) proefsleuvenonderzoek en proefsleuvenonderzoek met optie tot doorstart naar een (beperkte) opgraving'. Dit sjabloon is door ArchAeO opgesteld in opdracht van de gemeente waarbinnen het onderzoek uitgevoerd zal worden. Het vormt een onderdeel van een reeks archeologische (beleids)implementatiedocumenten die samen met het archeologiebeleid door de gemeente zijn vastgesteld. Voor proefsleuvenonderzoeken wordt dit sjabloon door de gemeente verplicht gesteld. Het kan desgewenst ook een basis vormen voor een PvE opgraving of een Archeologische Begeleiding.

De meest recente versie van het PvE is zowel als word-document (zonder toelichting) als PDF (met toelichting) te downloaden via de gemeentelijke website. Controleer of u over de meest recente versie van het PvE beschikt. Dit document is als losse bijlage bijgevoegd.

Waarom een sjabloon?

Bij het toetsen van PvE's in de afgelopen jaren heeft ArchAeO vast kunnen stellen dat er een grote verscheidenheid bestaat in kwaliteit, visies op onderzoeksstrategieën en volledigheid van aan te leveren locatiespecifieke gegevens. Het behoeft geen betoog dat dit niet wenselijk is voor het bevoegd gezag die het PvE met (laten) keuren, en de opdrachtgever. De kwaliteit van een PvE bepaalt in belangrijke mate de kwaliteit van het uit te voeren veldonderzoek en de rapportage daarvan. Met dit sjabloon wordt getracht een hogere mate van eenduidigheid van een PvE te bereiken, zonder dat werkelijk alles tot in detail is uitgewerkt. Dit geeft de opsteller van het PvE de ruimte om juist de locatiespecifieke onderdelen naar behoren uit te werken en op maat te brengen, zonder zich te hoeven bezig houden met redelijk gestandaardiseerde procedures, vraagstellingen en gemeentelijke eisen. Een bijkomend voordeel hierbij is dat de efficiëncyslag een tijdwinst en soms kostenbesparing kan opleveren. Zowel voor de opsteller van het PvE, de opdrachtgever als voor de beoordelaar, het bevoegd gezag. Het is raadzaam voorafgaand aan het opstellen van het PvE contact op te nemen met het bevoegd gezag of diens archeologisch adviseur om in gezamenlijk overleg te bekijken wat de meest praktische en zinvolle onderzoeksstrategie is.

Over dit sjabloon

Dit PvE-sjabloon volgt de vigerende KNA en voegt daaraan een aantal specifieke onderdelen toe.⁶ Het PvE heeft uitsluitend betrekking op regulier proefsleuvenonderzoek en proefsleuvenonderzoek met een optie tot doorstart naar een (beperkte) opgraving. Het PvE is

⁶ Bij het opstellen is dankbaar gebruik gemaakt van de heldere en inspirerende PvE's die ooit door die door diverse archeologen de afgelopen jaren zijn opgesteld. Recentelijk is door Henk Stoepker (Archeocoach) een standaard PvE Heuvelland opgesteld. Door de volledigheid kan deze ter verdere inspiratie dienen. Het format-PvE kan gedownload worden via de volgende link: <http://www.sam-limburg.nl/actueel.aspx?id=986>

zonder veel aanpassingen ook te gebruiken voor een Definitieve Opgraving (DO) en in bepaalde gevallen voor een Archeologische Begeleiding (AB).

Gebruik

Verwacht wordt dat u het sjabloon aanvult met locatiespecifieke gegevens (hoofdstukken 1 t/m 4) en op basis daarvan de vraagstelling aanvult (hoofdstuk 5) en een adequate invulling geeft aan de te hanteren strategie, methoden en procedures bij het gehele onderzoekstraject (hoofdstukken 6 t/m 8). Voor de beleids- en procesmatige hoofdstukken geldt dat deze met relevante gegevens dienen te worden aangevuld (hoofdstukken 8 t/m 10). Let wel, een PvE blijft maatwerk en daarom is niet alles uit dit sjabloon van toepassing of toereikend. De essentie van het sjabloon dient wel in het PvE te worden opgenomen. In algemene zin wordt gewerkt volgens KNA 3.2 (deelproces 2, specificaties OS02 t/m OS11)

Voor de cursief geplaatste tekstdelen in het sjabloon geldt dat deze als toelichting moeten worden gelezen. Hiervan is het niet de bedoeling deze letterlijk over te nemen.

In de literatuurlijst van het PvE is een aantal SIKB-Leidraden opgenomen. Hier naar kan worden verwezen in verband met proefsleuvenstrategie, kwetsbare vondstgroepen en specifieke materiaalcategorieën en dergelijke.

Bureauonderzoek/quickscan met inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) afwezig

Een rapport Bureauonderzoek of quickscan dat eerder in het plangebied is uitgevoerd, wordt als digitale bijlage aan het PvE toegevoegd.

Indien geen vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek en/of quickscan met inventariserend veldonderzoek heeft plaatsgevonden, dient in het kader van het opstellen van het PvE relevante informatie over het plangebied in de vorm van kaarten verzameld te worden. Het kaartmateriaal dient te worden geëvalueerd en hiervan wordt een korte beschrijving opgenomen in het PvE (hoofdstuk 4: Archeologische verwachting).

Het kaartmateriaal dat minimaal verzameld wordt, bestaat uit:

- Uitsnede van de gemeentelijke beleidskaart archeologie;
- Uitsnede van de gemeentelijke verwachtingskaart archeologie;
- Uitsnede Archis met vindplaatsen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen
- Uitsnede van de geomorfologische en bodemkundige kaart (te raadplegen via Archis2);
- Uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland;
- Uitsnede van de oudste kadastrale kaart;
- Uitsnede van de Bonnekaart;
- Stedelijke en/of historische kernen: stadsplattegronden zoals die van Jacob van Deventer.

De kaartjes worden als bijlage aan het PvE toegevoegd. (2 – max 4 kaartjes per A4)

Betrokken partijen

Op het voorblad van het PvE wordt een aantal actoren opgevoerd die niet allemaal in de AMZ aan bod komen. In dit sjabloon wordt onderscheid gemaakt tussen zeven actoren en vijf verschillende partijen (Opsteller, initiatiefnemer: opdrachtgever/vergunningaanvrager,

bevoegd gezag, externe beoordelaar, toezichthouder/directievoerder). In het kader van de AMZ wordt enkel onderscheid gemaakt tussen vier partijen: bevoegd gezag, initiatiefnemer, archeologisch adviseur en archeologisch bedrijf. Om verwarring en onduidelijkheid te voorkomen, hieronder enkele begripsomschrijvingen:

- *Bevoegd gezag*: het bestuursorgaan dat het archeologisch (selectie)besluit neemt of een vergunning verleent en vanuit haar beleid waakt voor een goede uitvoering van een onderzoek.
- *Vergunningaanvrager*: de initiatiefnemer van de plannen en verantwoordelijk voor het (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek. De kosten voor onderzoek zijn voor rekening van de initiatiefnemer. Ook overheden kunnen optreden als initiatiefnemer.
- *Opdrachtgever*: de partij die de relatie aangaat met de archeologisch aannemer (vastgelegd in contract en plan van aanpak) en die opdracht geeft tot het gravend onderzoek.
- *Archeologisch adviseur*: een senior-archeoloog die als *toezichthouder* of *directievoerder* het bevoegd gezag of initiatiefnemer bij de diverse aspecten van de AMZ kan ondersteunen.
Archeologisch bedrijf/aannemer: een door de RCE gecertificeerd uitvoerder van het archeologisch onderzoek.
- *Toezichthouder*: Een senior-archeoloog die als adviseur in opdracht van het bevoegd gezag handelt. Deze ziet toe op een goede (PvE-conforme) uitvoering van het onderzoek.
- *Directievoerder*: Deze treedt op namens een particulier of gemeentelijk opdrachtgever. Naast inhoudelijk toezicht houdt de directievoerder zich doorgaans ook bezig met aspecten als tijd, geld, informatie en organisatie. Het kan voorkomen dat een gemeentelijk opdrachtgever tevens bevoegd gezag is. In dat geval wordt er de voorkeur aan gegeven om toch te spreken van toezichthouder.

Substraat en te hanteren terminologie

Een bepalende factor bij de onderzoeksmethode- en technieken is het bodemsubstraat. Dit sjabloon is vooral gericht op onderzoeken op de pleistocene zandgronden (al dan niet met een plaggendek).

In veel PvE's en rapporten zijn regelmatig verwarrende en in sommige gevallen onjuiste terminologie gebruikt. Om dit specifiek voor gebieden met een plaggendek te voorkomen, wordt gevraagd een eenduidige terminologie te hanteren:⁷

- *Esdek/es*: term niet meer gebruiken om verwarring te voorkomen.
- *Akkerdek*: meest neutrale term voor het door mensen bewerkte deel van de bodem.
- *Enkeerdbodem*: bodemkundige definitie van een plaggendek met een humushoudend plaggendek dikker dan 50 cm.
- *Plaggendek*: bodem waarop zich een plaggendek heeft ontwikkeld. De dikte van dit dek hoeft niet per se 50 cm of meer te zijn, maar kan ook minder zijn. Ook de natuurlijke bodem onder het plaggendek behoort tot de plaggendek.

⁷ Zie hiervoor onder meer Spek Th., 2004, Het Drentse Estdorpenlandschap, Utrecht; zie ook Doesburg e.a. (red), 2007: Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid. Amersfoort (NAR 34).

- *Plaggendek*: het antropogene (ophogings)deel van de plaggenbodem.

Proefsleuvenonderzoek: Er wordt in dit PvE onderscheid gemaakt in de grootte van het proefsleuvenonderzoek. In sommige gevallen heeft dit consequenties voor de uitvoering van het veldwerk, het wel of niet kiezen voor een doorstart naar een opgraving en de uitwerking.

- *Klein onderzoek*: een onderzoek variërend van meestal 1-3 werkdagen.
- *Groot onderzoek*: een onderzoek met een doorlooptijd van een werkweek of langer.

Vindplaats: Met vindplaats wordt in algemene zin bedoeld een locatie waar sporen of vondsten aangetroffen zijn. Onder *site* wordt hier verstaan een clustering van structuren, sporen en vondsten die in tijd, ruimte en complextype bij elkaar horen. *Sites* kunnen zich op meerdere niveaus manifesteren (bijvoorbeeld nederzetting, erf, individueel gebouw). Op het laatste niveau kan beter van structuren of fenomenen gesproken worden. *Off-site* fenomenen hebben (ogenschijnlijk) geen directe relatie tot sporen van gebouwen, erven of begraafplaatsen. Deze sporen en vondsten vormen de materiële neerslag in het door de mens gebruikte landschap in ruimere zin.

Toelichting bij paragraaf 6.1: strategie

Het puttenplan dient vooral een realistisch en praktisch uitvoerbaar plan te zijn, waarbij gekeken wordt naar:

- toegankelijkheid waarbij o.a. rekening gehouden wordt met hekwerk, sloten, levende have;
- betredingstoestemming;
- de ligging van kabels en leidingen;
- verontreiniging (indien hierover gegevens beschikbaar zijn)
- stortmanagement;
- (historische) verstoringen.

Indien deze gegevens ontbreken, wordt geadviseerd contact op te nemen met de opdrachtgever en hier expliciet naar te vragen. Het verdient de voorkeur om hiervoor in het veld te gaan kijken en foto's te nemen, die als bijlage kunnen worden opgenomen in het PvE. Dit geldt vooral wanneer een bureauonderzoek/quickscan met inventariserend veldonderzoek afwezig is. Zo nodig kunnen er in het kader van het opstellen van het PvE toetsende boringen gezet worden om de diepteligging van het archeologisch niveau vast te stellen en om eventuele verstoringen te constateren. Voorts dient bij het inrichten van het puttenplan rekening gehouden te worden met archeologisch interpretatieve gegevens, zoals: de archeologisch gespecificeerde verwachting, oude verkavelingspatronen op historisch kaartmateriaal.

Spreiding

Een veelgebruikt systeem voor grote proefsleuvenonderzoeken op de zandgronden is het streeplijnpatroon, met verspringend grid van sleuven van 25 x 4 meter en een ruimte tussen de sleuven zowel binnen de raai als tussen de raaien van 25 m. Bij kleine plangebieden is dit

systeem meestal minder zinvol en soms niet mogelijk. Hier zal dan moeten worden gezocht naar een andere optimale spreiding van de proefsleuven.⁸

Dekkingspercentage

Voor grote onderzoeksgebieden waar gebruik gemaakt kan worden van een streeplijnpatroon ligt het dekkingspercentage in vrijwel alle gevallen tussen de 5 en 10%. Voor kleine onderzoeksgebieden, waar vaak niet gewerkt kan worden met een repeterend sleuvenpatroon, zal het percentage in veel gevallen hoger uitkomen. Een percentage tussen de 10 - en 20% is daar niet ongewoon. Hiermee wordt slechts de leidraad proefsleuven gevolgd die stelt dat in de regel 5 tot 20 %, en gemiddeld 10% van het oppervlak plangebied volstaat voor een goed uitgevoerde waardering.

Geadviseerd wordt daarnaast om in het PvE (en de begroting) altijd een percentage van het totaal aan te leggen vierkante meters te reserveren voor optioneel uit te voeren gerichte sleufuitbreidingen of aanvullende sleuven. Het uitvoerend bedrijf dient deze extra meters vrij te kunnen inzetten zonder dat dit direct leidt tot een meerwerkenaanvraag en vertraging van het proces. Als vuistregel geldt circa 10% vrij inzetbare vierkante meters die dus bovenop het totaal aan te leggen vierkante meters geteld mogen worden. In de uiteindelijke begroting dienen die extra vierkante meters als stelpost te worden meegenomen.

Te gebruiken literatuur / bronnen

Bij het opstellen van het PvE en het plaatsen van het onderzoek in een breder landschappelijk, cultuurhistorische en/of archeologisch kader kan onderstaande literatuur gebruikt worden:

- Bont, Chr. de, 1993: '*...Al het merkwaardige in bonte afwisseling...'*; een historische geografie van Midden en Oost Brabant', Waalre (Geschiedenis van het Brabants Heem, deel 36).
- Tol, A.J. / W. Laan, 2009: *Begrensd land. Een studie naar de archeologische landschappen van Noord-Brabant*, Leiden (Archol rapport 125).
- Raap E., 2005: *Inventarisatie en waardering cultuurhistorie buitengebied gemeente Boxtel, eindrapport*, Woerden. (past2present-Archeologic).
- RAAP Archeologisch Adviesbureau bv., 2010: *Boxtel binnen en buiten den Bruggen. Archeologie en cultuurhistorie in de gemeente Boxtel*. (2dln), Weesp. (RAAP-rapport 2142).
- Water A. Van de / F.P. Kortlang, 2011: *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel. De implementatie van de Wet op de archeologische monumentenzorg in het gemeentelijke beleid.*, Eindhoven (ArchAeO-rapport 1101).

Wijze van citeren

Kortlang, F.P., A. Van de Water & M. van der Weele, 2011: *Implementatiedocument: sjabloon Programma van Eisen Proefsleuven: versie 10 juli 2012*, Eindhoven.

Voor eventuele suggesties, opmerkingen of geconstateerde fouten kunt u contact opnemen met ArchAeO.

⁸ Zie voorts de SIKB leidraad proefsleuven.

Contactgegevens:

ArchAeO BV

Rapelenburglaan 9

5654 AP Eindhoven

Tel: 040-2519270

Email: advies@archaeo.nl

website www.archaeo.nl

Implementatiedocument nr. 7: Actualisatie van de gemeentelijke archeologische beleidskaart.

Inleiding

De gemeentelijke beleidskaart archeologie is gebaseerd op de door RAAP Archeologisch Adviesbureau opgestelde verwachtingenkaart met bijhorende rapportage uit 2009. Deze verwachtingenkaart is echter een weergave van alle verzamelde informatie en kennis tot op moment van samenstellen van de kaart. Archeologisch onderzoek staat echter niet stil. Steeds worden onderzoeken uitgevoerd waarover besluiten genomen worden en nu en dan worden door amateurarcheologen nog nieuwe vondsten aangetroffen. Deze nieuwe informatie is van wezenlijk belang voor het gemeentelijke beleid. Het kan er namelijk toe leiden dat bepaalde gebieden vrijgesteld kunnen worden of dat verwachtingswaarden (naar beneden) bijgesteld moeten worden.

Om het gemeentelijk beleid dus adequaat aan te passen en de onderliggende kaarten up-to-date te houden, is een jaarlijkse aanvulling noodzakelijk. Vanuit oogpunt van efficiëntie kan door het regelmatig bijhouden van een aantal variabelen per onderzoek, met beperkte tijd en middelen deze aanvulling uitgevoerd worden.

Concreet komt het erop neer dat de rapporten van alle archeologische onderzoeken (in opdracht van de gemeente, maar ook in opdracht van derden) die binnen de gemeente Boxtel uitgevoerd worden op een centraal punt verzameld worden. Hiervoor kan gedacht worden aan de ambtenaar die verantwoordelijk is voor het beleidsveld archeologie of aan de gemeentelijke archiefbeheerder.

Te noteren variabelen per rapport / onderzoek

- Gemeentelijk volgnummer
- Rapportinformatie
 - o Auteur
 - o Jaartal
 - o Titel
 - o Rapportnummer
- Uitvoerend bureau
- Locatie van het onderzoeksgebied (centrumcoördinaat)
- Type onderzoek: QuickScan, BU, BO, PS, DO, AB
- Korte samenvatting onderzoek (max. 25 woorden)
- Onderzoeksmeldingnummer / onderzoeksnummer (beide ARCHIS)
- Archeologische verwachting beleidskaart
- Archeologische verwachting na onderzoek
- Advies onderzoeksbureau

- Advies adviseur
- Gemeentelijk selectiebesluit (inclusief datum van besluitvorming)
- Vervolgonderzoek noodzakelijk: ja / neen
- Type noodzakelijk vervolgonderzoek: BO, PS, DO, AB
- Verwerkt op beleidskaart: ja / neen
- Relatie met eerder uitgevoerde onderzoeken (volgnummers vermelden)

